

Rektangulära härदार och en grav i Träslövs socken, Varbergs kommun

Rapport 2025:29
Arkeologisk undersökning

Hallands län, Halland, Varbergs kommun, Träslövs socken,
fastighet Vare 7:30, fornlämning L2022:7428

Jörgen Streiffert

Rektangulära härdar och en grav i Träslövs socken, Varbergs kommun

Rapport 2025:29
Arkeologisk undersökning

Hallands län, Halland, Varbergs kommun, Träslövs socken,
fastighet Vare 7:30, fornlämning L2022:7428

Dnr 513-00544-2023

Jörgen Streiffert

Arkeologerna

Statens historiska museer

Arkeologerna

Statens historiska museer

Våra kontor

Linköping

Lund

Mölndal

Stockholm

Uppsala

Kontakt

010-480 80 00

info@arkeologerna.com

fornamn.efternamn@arkeologerna.com

www.arkeologerna.com

Arkeologerna

Statens historiska museer

Rapport 2025:29

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY

Villkor finns tillgängliga på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

Bildredigering: Kerstin Hideborn Alm

Layout: Kerstin Hideborn Alm

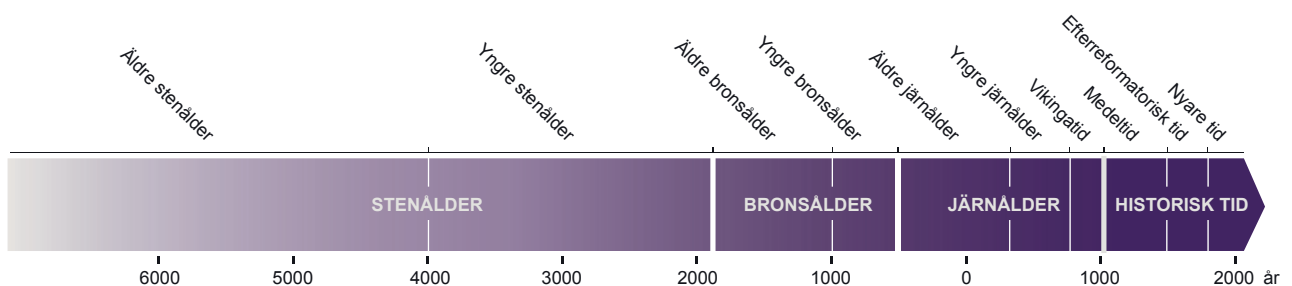
Omslag framsida: Gisela Ängeby mäter in några av stenarna som låg i en nyupptäckt grav, A991.

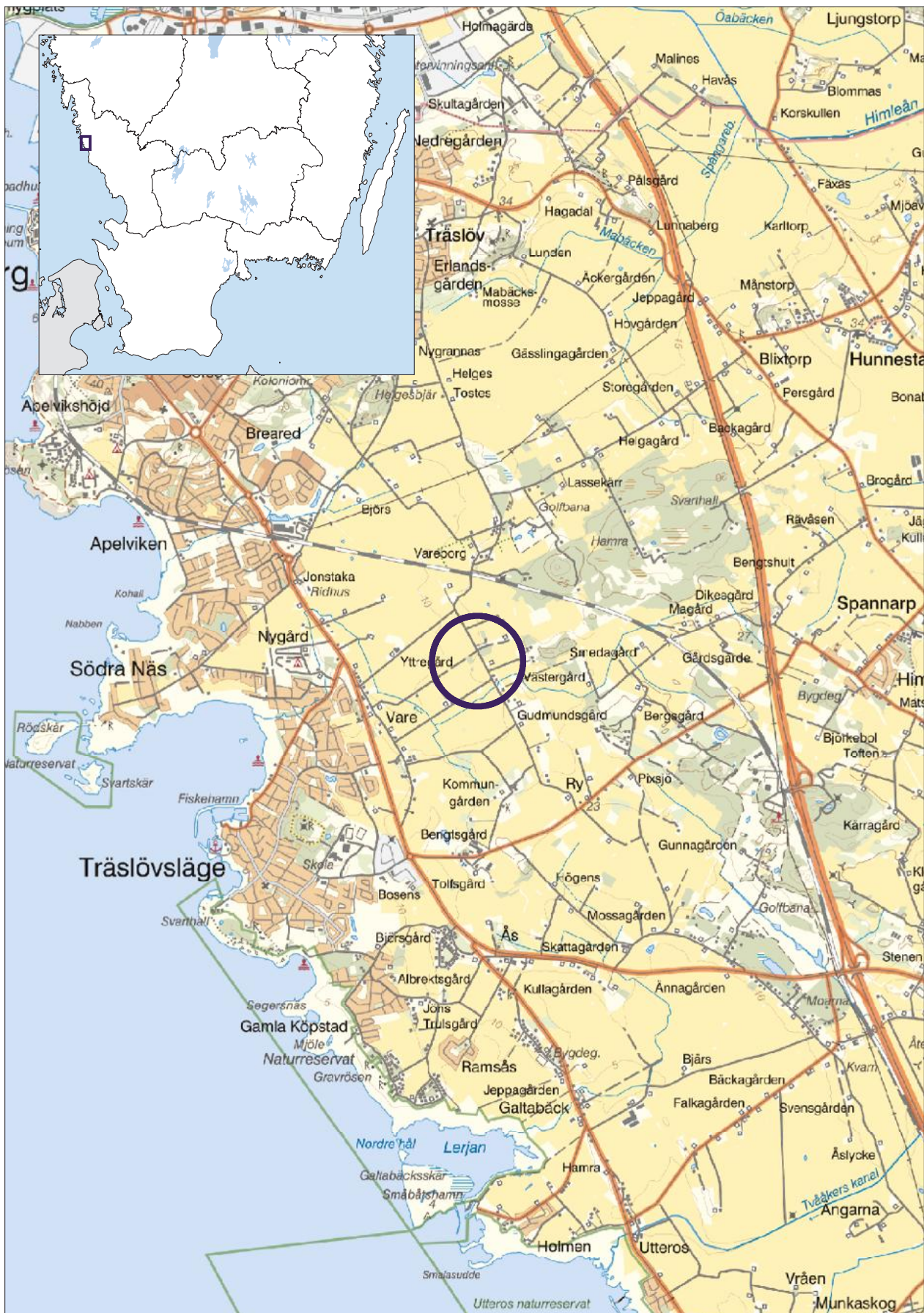
Foto: Jörgen Streiffert, Arkeologerna

Tryck/utskrift: Ätta.45 Tryckeri AB, 2025

Innehåll

Inledning	5
Topografi och fornlämningsmiljö	5
Tidigare större undersökningar	9
Metod, genomförande och dokumentation	11
Resultat	11
Härdar	13
Kulturlager	13
Gropar	14
Stolphål	14
En grav, A991	14
Störhål	18
Fyndmaterialet	20
Naturvetenskapliga analyser	21
Miljöarkeologisk analys	21
Vedartsanalys och ¹⁴ C-dateringar	21
Osteologisk analys	21
Tolkning	22
Härdar med rektangulär form	22
En dold grav	24
Slutsats, diskussion	25
Materialets potential	27
Referenser	28
Administrativa uppgifter	30
Bilagor	31
Bilaga 1. Anläggningstabell (redovisning efter anläggningskategori)	31
Bilaga 2. Fyndtabell	33
Bilaga 3. ¹⁴ C-analys	34
Av Melanie Mucke och Daniel Primetzhofer, Ångströmlaboratoriet, Uppsala universitet	
Bilaga 4. Makrofossilanalys	38
Av Maria Paring, Arkeologerna, Statens historiska museer	
Bilaga 5. Osteologisk analys	40
Av Caroline Arcini och Ola Magnell, Arkeologerna, Statens historiska museer	

Figur 1. Läget för undersökningen markerat på utsnitt ur GSD-Terrängkartan, skala 1:50 000, och GSD-Översiktskartan. Lantmäteriet (CCO).

Inledning

Arkeologerna vid Statens historiska museer har genomfört en arkeologisk undersökning av fornlämningen L2022:7428 i Träslövs socken. Undersökningen utfördes efter beslut av Länsstyrelsen i Halland.

Fornlämningen upptäcktes under en arkeologisk utredning år 2023 på en svag höjdsträckning i öppen och odlad åkermark, cirka 15–16 meter över havet. Under utredningen identifierades spridda stolphål och gropar, tillsammans med förhistorisk keramik, preliminärt daterad till yngre bronsålder eller äldre järnålder samt ett mindre antal flintavslag. Vid den efterföljande förundersökningen framkom fler hårdar, ytterligare stolphål och flintavslag, kokgropar, samt en grop och ett kulturlager med bränd lera och keramik (Ängeby 2024).

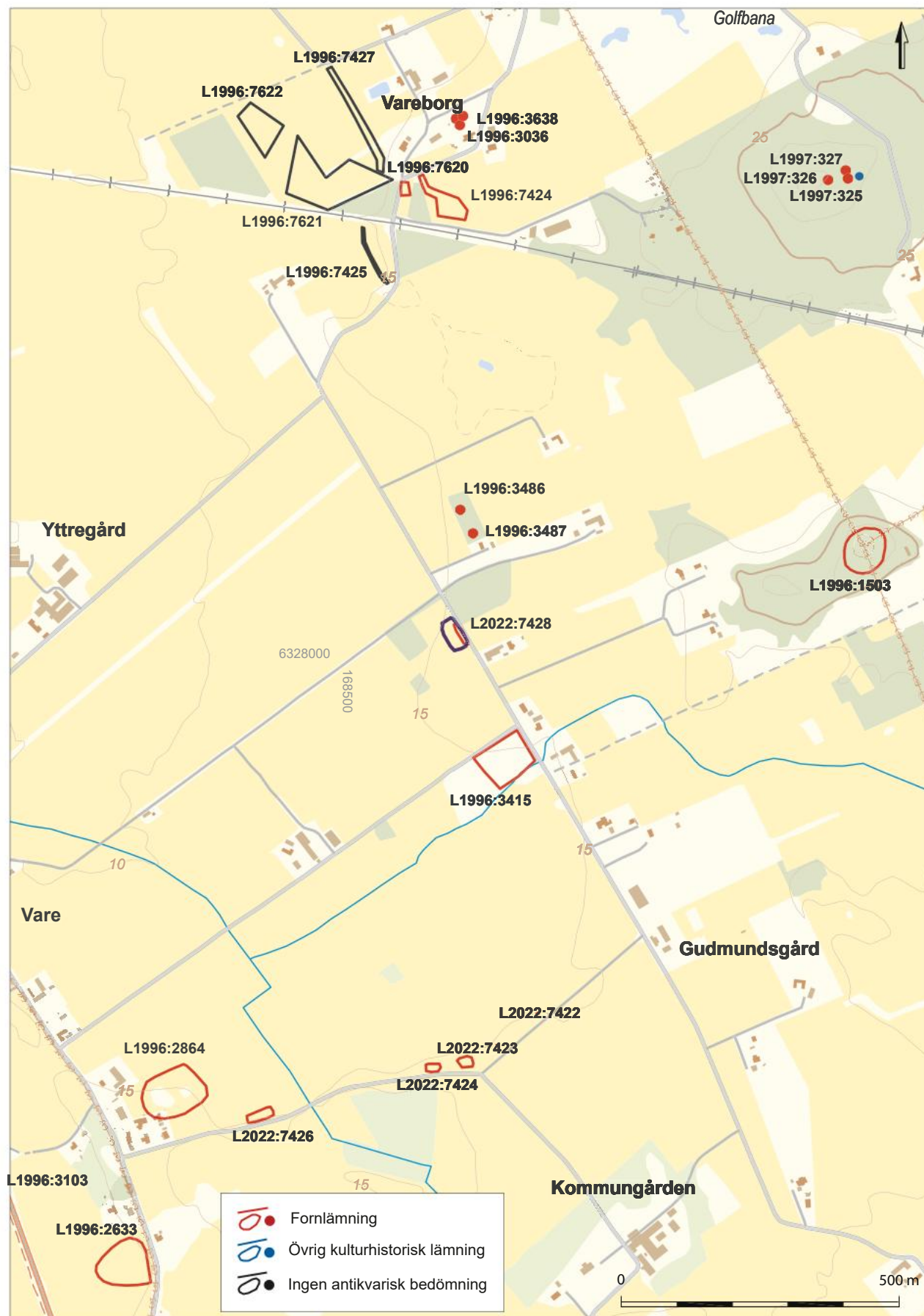
Den arkeologiska undersökningen genomfördes under juni 2023 av Jörgen Streiffert och Gisela Ängeby.

Inför undersökningen fanns en önskan om att få klarhet i platsens användning och de aktiviteter som tidigare hade ägt rum inom området. Beställare och kostnadsansvarig för undersökningen var Varbergs Vatten AB.

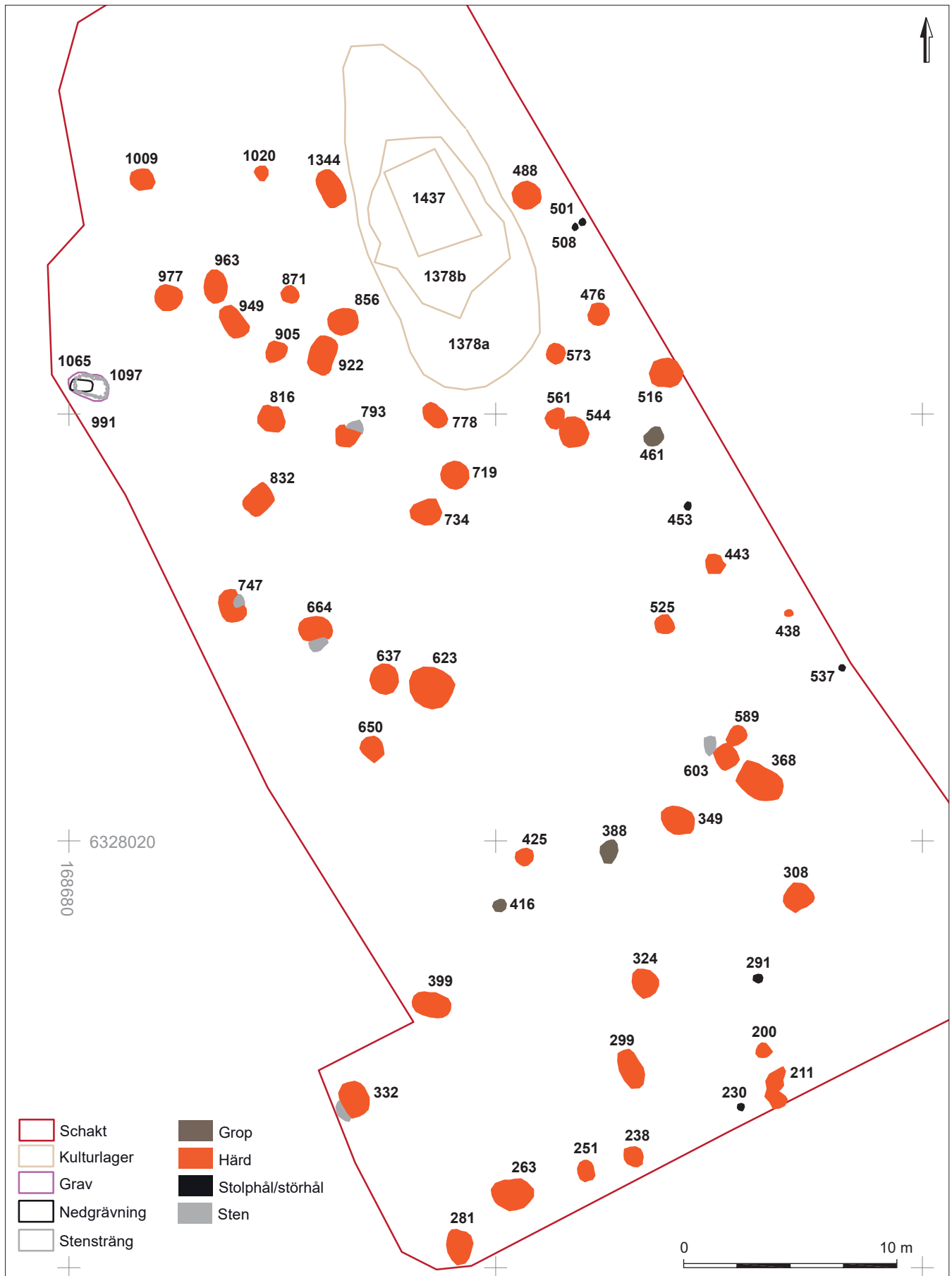
Topografi och fornlämningsmiljö

Fornlämningen är belägen på en mindre åsrygg, cirka 15–16 meter över havet och drygt två kilometer öster om kustlinjen. Landskapet domineras till största delen av ett vidsträckt, öppet odlingslandskap. Det avgränsas stundtals av smala skogsridåer, som både kan vara naturliga inslag eller indikera äldre ägo gränser och markavskiljningar från tidigare jordbruksepoker. På flera ställen reser sig även små upphöjda åkerholmar eller impediment. Åkermarken genomkorsas av större diken, som effektivt leder bort överflödigt vatten. Norrut, i riktning mot Brearedsområdet och längs Västkustvägen, reser sig en höjdrygg, cirka 30 meter över havet. Denna är ett framträdande inslag i det annars flacka landskapet och markerar en tydlig övergång i terrängen.

Sedan slutet av 1980-talet och en bit in på 2000-talet har kustregionen genomgått omfattande förändringar. Framför allt har stora nybyggnadsprojekt genomförts, både i centrala Varberg och i de

Figur 2. Undersökningsområdet (lila markering) och närbelägna fornlämningar (enligt KMR) markerat på utsnitt ur GSD-Fastighetskartan. Skala 1:10 000. © Lantmäteriet.

Figur 3. Schaktplan visande undersökningsområdet med anläggningstyper och utbredningen för kulturlagret. Skala 1:250.

kringliggande områdena. Ett särskilt expansivt område har varit söder om Västkustvägen, i Breared och vidare ner mot Träslövsläge och kustområdet, där markanvändningen har förändrats dramatiskt. Stora öppna åkermarker har gradvis förvandlats till villaområden, och i anslutning till dessa har även nya industriområden vuxit fram. Samtidigt har omfattande infrastrukturprojekt, såsom ledningsdragningar och vägbyggen, ytterligare påverkat landskapets utformning. Denna byggboom har resulterat i ett stort antal arkeologiska undersökningar, vilket i sin tur har lett till en markant ökning av vår kunskap om tidigare mänskliga aktiviteter i regionen.

I åkerlandskapet har de arkeologiska undersökningarna avslöjat ett stort antal markfasta lämningar, som exempelvis härdar, kokgropar, stolphål samt fynd av keramikbitar, slagen och bearbetad flinta. Den absolut mest vanliga indikationen på en fornlämning är den slagna och bearbetade flintan, ofta i kombination med naturligt förekommande flinta. Materialet verkar ofta vara närmast oändligt, i alla fall i kustregionen, och dyker upp vid praktiskt taget varje utgrävning.

I många fall finns emellertid flintmaterialet endast i matjordslagret, upprivet av djupgående plogar, vilket gör det svårt att fastställa dess ursprungliga kontext och placering. Ibland hittas slagen och bearbetad flinta i djupare lagerbildningar, överlagrade en eller flera meter under dagens markyta, vilket kan ge bättre förutsättningar för att förstå dess ursprungliga sammanhang. Beroende på hur flintmaterialet är bearbetat och de typer av föremål som hittas, såsom vapen och redskap, har flintan identifierats från både den mesolitiska och den neolitiska perioden. Flintans mångsidighet och dess höga kvalitet som råmaterial har gjort den användbar även under brons- och järnåldern, om än i mer begränsad omfattning.

De mer markfasta lämningarna har många gånger dateringar som sträcker sig över en lång tidsperiod, från bronsåldern och in i romersk järnålder, medan yngre förhistoriska lämningar är relativt sällsynta.

Utifrån ett bredare geografiskt och generellt perspektiv framträder ett mönster där gravar, exempelvis stensättningar, ofta är belägna på mindre bergsryggar eller höjdsträckningar. Längs kustlinjen är spridda rösen och stensättningar vanliga på berg och andra högre platser. De förhistoriska bosättningarna är ofta belägna på mindre eller större höjdsträckningar samt på lägre liggande avsatser, särskilt i sand- och grusmiljöer.

Inom en radie av cirka två kilometer från det nu undersökta området finns flera förhistoriska gravar och boplatser. I det direkta närområdet ligger en rektangulär stensättning (L1996:3846) och en gravhög (L1996:3487), båda belägna på en åkerholme, cirka 200 meter nordost om fornlämningen L2022:7428. Omkring 700 meter norrut, på andra sidan av ett järnvägsspår (Västkustbanan), finns två stensättningar (L1996:3035 och L1996:3638) samt en hög (L1996:3036) som är belägna på krönet av en moränhöjd med berg i dagen. Andra närliggande gravar är fyra stensättningar belägna på en bergsrygg, cirka en kilometer nordost om den nu undersökta fornlämningen (L1997:325, 326, 327 och L1997:1003). På krönet av berget Gule kulle finns även en hög (L1997:5154), drygt en kilometer sydöst om undersökningsområdet. Cirka 300 meter öster om denna finns ytterligare en stensättning (L1997:5708) på en låg bergsrygg.

Västerut, på andra sidan Västkustvägen, låg tidigare en gravhög (L1996:1999). Söder om denna, i närheten av Träslövsläge, finns

rösen och stensättningar strax intill samhället. Ett särskilt intressant fornlämningsområde är ett grav- och boplatssområde (L1996:6184), beläget vid infartsvägen till Träslövsläge (Tångvägen), där rektangulärt formade gravar från folkvandringstiden har påträffats under matjorden (Nordin 2008).

Ser man till de boplatser som observerats i landskapet finns flera i närområdet. Det är dock oklart hur omfattande lämningarna är och vad de egentligen representerar. Är de exempelvis spår efter hus, gårdar eller specifika aktiviteter kopplade till dagligt liv eller säsongsbundna sysslor?

Inom ett område vid järnvägsspåret, cirka 700 meter norr om undersökningsområdet, i anslutning till de tidigare nämnda stensättningarna (L1996:3035 och L1996:3638) samt högen (L1996:3036), har ett flertal boplatslämningar registrerats (L1996:7424, 7620, 7621 och 7622). De består bland annat av spridda härdar, varav en har ¹⁴C-daterats till yngre bronsålder/förromersk järnålder, samt gropar, stolphål och fynd av keramik. Dessutom har slagen och bearbetad flinta upptäckts, där en del kan dateras till mesolitisk tid. Cirka 1000 meter nordväst om detta område finns spridda förekomster av härdar och gropar (L1996:7627, 7630) (Nieminen 2017).

Ungefär 200 meter söder om det nu undersökta området ligger den registrerade stenåldersboplaten (L1996:3415), som är en av många platser med ett stort antal förekomster av slagen och bearbetad flinta i åkerytan som upptäckts av ”flintsamlarna”, bröderna Bengt och Göran Bengtsson.

Platsen är ett exempel på de många stenåldersboplatser som bröderna lokaliserat i Varbergstrakten. Ett antal av deras upptäckter har senare blivit föremål för arkeologiska undersökningar.

Längs Västkustbanan, cirka 1 600 meter sydöst om det utgrävda området har ett stort område på cirka 107 hektar undersökts, många med ett stort flintmaterial (L1997:5904, 5976, 5331, 6053, 6126 och L2019:7632). Här har man även lokaliserat härdar, gropar och stolphål (L1997:6132–1, 5329, 5330 och 5711; Nordvall 2019).

Liknande lämningar har också hittats på andra platser i området, till exempel nära Gule Kulle, cirka 900 meter sydöst om det undersökta området. På platsen fanns flera stolphål och ett påfört lerlager (L2024:1026) samt en härd (L2024:1027; Nordström 2024).

Längs en mindre väg, cirka 700 meter söder om den undersökta platsen, har ytterligare härdar och kokgropar (L2022:7424; Ångeby 2024a), ett stort antal stolphål, två ugnar och flera härdar påträffats (L2022:7425; Streiffert i manus). I närheten ligger stenåldersboplatserna (L1996:2864 och L1996:2633–1). Västerut, mot Träslövsläge, har ytterligare ett stort antal stenåldersboplatser dokumenterats.

En mer ovanlig fornlämning är fornborgen Borrebjär (L1996:1503), som ligger 700 meter öster om utgrävningsplatsen. Dessutom har spridda lösfynd upptäckts i närområdet, bland annat fragment av en stridsyxa (L1996:1875), dubbelskrapor och flintavslag (L1997:5484), samt en skafthålsyxa (L1996:2000).

Tidigare större undersökningar

Ett stort antal arkeologiska utgrävningar har genomförts i Varbergs kommun, särskilt i områden som Breared och längs den vidsträckta åsryggen ner mot Träslöv och Träslövsläge. Många av utgrävningarna

har varit arkeologiska utredningar och förundersökningar, men flera mer omfattande undersökningar med stora ytvabningar har också genomförts (Gerdin 1996 och Nordqvist 1999).

Undersökningarna har gett oss en djupare insikt i hur människor har levt och verkat i landskapet under tusentals år, särskilt under både äldre och yngre stenåldern. De många fyndplatserna med slaget och bearbetat flintmaterial ger också tydliga indikationer på en rad olika aktiviteter. Dessa fynd kan kopplas till jakt, fiske och olika boplatserrelaterade sysslor.

På andra platser har spridda härdar, gropar och stolphål upptäckts, vilket tyder på markbundna aktiviteter. Vi kan dock aldrig vara helt säkra på deras omfattning. En orsak är att undersökningarna inte har omfattat tillräckligt stora områden, då de begränsats av storleken på de exploaterade ytorna. Hade större ytor undersökts, skulle vi ha fått en tydligare bild av de framkomna lämningarna och kunnat tolka dem med större säkerhet.

När det gäller platser med synliga spår efter huslämningar är de relativt få, men om man inkluderar områden där flera stolphål påträffats, vilket indirekt kan indikera förekomsten av byggnader, så blir antalet platser med hus betydligt fler. Ser man specifikt till spår efter hus finns belägg för sådana inom den närliggande boplatser L2022:7425, som omfattades av en arkeologisk undersökning år 2023. Här påträffades bland annat ett enskeppigt hus, ett trapetsoidformat hus, flera härdar, kokgropar, stolphål, gropar, två ugnar samt ett kulturlager eller golvlager. Dateringarna visade att platsen varit i bruk under bronsåldern och den förromerska/romerska järnåldern.

I det direkta närområdet till boplatser har dessutom flera härdar och kokgropar registrerats. Lämningar efter hus från äldre järnåldern kan också ha funnits vid Gule kulle, L2024:1026 (Nordström 2024).

Indikationer på tidigare gårdslämningar finns även genom de många härdar, gropar och stolphål som identifierades vid de arkeologiska undersökningarna i samband med utbyggnaden av den dubbel-spåriga järnvägen, cirka 700–1000 meter norr om undersökningsområdet. Lämningarna omfattar bland annat de tidigare nämnda fornlämningarna, L1996:7621, 7620 och 7424 (Nieminen 2017).

Ett annat intressant område ligger strax väster om Västkustvägen (L1996:6184 och L1996:6189), där flera härdar och stolphål påträffades intill gravar och stensättningsliknande lämningar. Totalt har fyra treskeppiga hus samt ett fyrstolphus identifierats i detta område, varav två hus inom L1996:6189 och tre inom L1996:6184, där även fyrstolphuset upptäcktes. Samtliga strukturer antas dateras till yngre bronsålder/äldre järnålder (Nordin 2008, s. 16 ff.).

Ytterligare spår efter förhistoriska hus har upptäckts cirka 400 meter norr om L1996:6189. Här har tre treskeppiga hus och ett tvåskeppigt hus registrerats. Det sistnämnda har daterats till mellan-neolitikum, medan de övriga tros vara från bronsåldern (Streiffert & Johansson 2014).

Vid en undersökning av Brearedsområdet och höjdsträckningen vid Västkustvägen har även spår av hus upptäckts inom fornlämningen L1996:4527. På en avsats, cirka 250 meter nedanför ett åschrön, har två treskeppiga hus framkommit, varav ett har daterats till yngre bronsålder eller förromersk järnålder. Anmärkningsvärt är att i ett av stolphålen påträffades ett välbevarat horn från en tjur eller ox, inbäddat i lera, vilket kan indikera rituella handlingar eller symbol-

iska betydelser. Utöver dessa hus har ett stort antal stolphål hittats som kan härröra från ytterligare tre hus. Dessutom upptäcktes lämningar av tre hyddliknande konstruktioner. Inom samma fornlämningsområde återfanns också ett cirkelformat dike med en diameter på cirka 6,5 meter, innehållande rektangulära stenpackningar och mörkfärgningar i jorden. En av stenpackningarna bestod av knyt-nävsstora stenar. Ett ^{14}C -prov daterade en av stenpackningarna till senmesolitikum, vilket pekar på en ännu äldre användning av området. Samtliga kan vara spår efter gravar, men ingen av dem uppvisade några synliga gravmarkeringar ovan jord (Nordqvist 1999, s. 94 ff.).

Vid undersökningar av begravningsplatser är det även relevant att nämna den tidigare nämnda fornlämningen L1996:6184, där sex undersökta gravar helt saknade synliga markeringar ovan markytan.

"I inget av fallen kunde skelettresten påvisas, men anläggningarna hade en form som är typisk för jordgrävda skelettgravar. Gravarna var omgärdade av kantkonstruktioner, och i en av dem påträffades även ett centralt placerat gravklot." (Nordin 2008 s. 16). Två av dessa gravar har daterats till 400- eller 500-talet e.Kr.

Utöver gravarna har spridda härdar, kokgropar, stolphål och gropar dokumenterats i landskapet, särskilt kring Träslövsläge, där bland annat flera kokgropar har undersökts (Johansson 2001).

Metod, genomförande och dokumentation

Undersökningen inleddes med att en större larvburen grävmaskin på cirka 22 ton avlägsnade matjordslagret, ungefär 0,3–0,4 meter tjockt, ner till en sandig och grusig yta med några mindre uppstickande stenar. Därefter rensades alvytan noggrant med handredskap. Under rensningsarbetet metalldetekterades området.

Efter att matjorden avbanats framkom ett stort antal anläggningar, spridda över undersökningsytan. Vissa undersöktes kontextuellt, som exempelvis en grav, A991, medan flertalet snittades med spade eller skärslav och dokumenterades i profil. Ett urval fotograferades och ritades i skala 1:20. Från de anläggningar som bedömdes vara av större arkeologiskt intresse samlades prover in för makroskopisk analys, vedartsbestämning och ^{14}C -datering. Den avbanade undersökningsytan, tillsammans med anläggningar, prover och fynd, mättes in med RTK-GPS. Fältinmätningar och beskrivningar lagrades i dokumentationssystemet Intrasis för vidare bearbetning i ArcGIS/ArcMap enligt Arkeologernas standard.

Resultat

Under ett cirka 0,3–0,4 meter tjockt matjordstäckte framkom ett stort antal anläggningar. Med sin mörka, humösa fyllning stod de i skarp kontrast mot en omgivande gul, grusig och sandig alvyta. Flertalet låg koncentrerade i kluster, ett i områdets centrala del och ett i den södra delen. Den i särklass vanligaste anläggningen var härdar, varav vissa hade en rektangulär form, medan andra var ovala eller oregelbundna. Utöver dessa påträffades resterna av ett kulturlager/äldre markyta samt en grav.

Figur 4. I området framkom flera rektangulärt formade härdar. En av dessa, som också var den mest bevarade var A399. Det fanns dock inte mycket kvar av anläggningen. Den var endast 0,06 meter tjock. Foto: Jörgen Streiffert.

Figur 5. Anläggning 977 var en av de många härdar som undersöktes (foto mot norr), vilka saknade rektangulär form. De flesta av dessa härdar var grunda och hade en tydlig ansamling av stenar i mitten. Samtliga stenar var kraftigt skörbrända. Foto: Jörgen Streiffert.

Sammantaget registrerades 46 härdar, 3 gropar, 1 kulturlager/äldre markyta, 6 störhål, 6 stolphål samt 1 grav (se bilaga 1). Områdets fullständiga utsträckning är något osäker, men utifrån de nu gjorda iakttagelserna och resultat från tidigare undersökningar kan man dra slutsatsen att fornlämningen troligtvis inte sträcker sig utanför undersökningsområdets gränser i norr, väster och söder. Mot öster är det däremot oklart, eftersom utgrävningsområdet avslutas vid den lokala väg som löper där idag. Det är dock troligt att aktiviteterna fortsatt bortom vägen, mot en höjdsträckning längre österut.

Härdar

Rester från eldstäder var spridda över hela området, men en viss koncentration kunde noteras i den mellersta och södra delen. Av de totalt 46 härdarna hade 35 en oval eller oregelbunden form och mätte mellan 0,5 och 1,8 meter i diameter, med ett djup som varierade mellan 0,08 och 0,24 meter. De övriga 11 härdarna hade en rektangulär form. Storleken varierade, men de var ofta upp till två meter långa och en meter breda. Samtliga var grunda och ytterst fragmenterade. Djupet varierade mellan 0,06 och nästan 0,3 meter.

I tre av de rektangulära härdarna, A747, 949, 991 och 1344, kunde man se tunna, parallella fragmentariska sotstråk. De är troligtvis rester från en tidigare "botten" med tätt intilliggande stockar eller grenar. Även i de tunna och fragmentariska resterna av härdarnas lång- och kortsidor fanns en antydning att de utgjorts av liggande stockar eller grenar. Samma iakttagelse kunde göras i samtliga rektangulära härdar, men de var tyvärr ännu mer diffusa och svåra att tolka.

Analysen av vedartsproverna visade att ask återfanns i två av härdarna, asp i en, björk i en annan och hassel i en tredje. Proverna togs från de centrala delarna av varje härd. Sannolikt hör de från den gren- eller timmerbädd som en gång funnits där.

En annan avvikande härdform var en närmast fyrkantig härd, A603, som mätte cirka 1,1×1,0 meter och hade ett djup på 0,06 meter.

Oavsett form och storlek bestod härdarnas fyllning av skörbrända stenar (0,1–0,4 meter stora) samt grå eller svart sotig, grusig sand med inslag av kolbitar. Stenarna i de rektangulära härdarna var dock vanligtvis något mindre än i de övriga härdarna, och de var inte heller lika hårt brända.

Kulturlager

I undersökningsområdets nordöstra del påträffades ett kulturlager, eller en kulturpåverkad äldre markyta, som sträckte sig över cirka 17×7 meter (A1378 a). Lagrets tjocklek varierade mellan 0,04 och 0,15 meter. Det låg på områdets högsta punkt, cirka 16 meter över havet, med en svag lutning mot en sänka i norr. Lagret bestod av brun, humusrik sand med inslag av både bränd och obränd lera, spridda kolbitar och fragment av keramik (bilaga 1). Under en tidigare förundersökning hade lagrets sammansättning och fyndinnehåll granskats, vilket gav en första uppfattning om dess karaktär. Trots dessa inledande observationer var det oklart om underliggande spår, som gårds- eller huslämningar, kunde förekomma. Detta ledde till att delar av kulturlagret avbanades skiktvis för att tidigt få en tydlig överblick om lämningar från gårdsstrukturer, exempelvis hus, kunde finnas. På så vis fanns en möjlighet att i undersökningens initiala fas få en bättre förståelse av områdets användningshistorik och den

rumsliga relationen mellan kulturlagret och eventuella underliggande anläggningar. Samtidigt lämnades en yta på cirka 8×6 meter orörd för att bevara en representativ del av lagret och säkerställa att fynd och eventuella stratigrafiska samband inte skulle gå förlorade (A1378b). Inom denna upptogs en cirka 4,5×2,8 meter stor provruta (Id 1437). Här framkom 12 spridda keramikbitar. Ytterligare enstaka bitar av keramik hittades i det omgivande kulturlagret.

Gropar

Två gropar, A388 och A416, låg i den södra delen av området. Båda var cirka 0,4 meter i diameter och mellan 0,2 och 0,3 meter djupa, utan några fynd. De skilde sig från en tredje grop, A461, som var belägen i områdets mellersta västra del. Denna var cirka 1 meter i diameter, 0,2 meter djup och innehöll ett tiotal mindre stenar, rester av lerklining samt 27 keramikbitar, varav vissa hade utsvängda mynningskanter. Samtliga gropar hade en nästan baljformad nedgrävning och var fyllda med brun, humös sand.

Stolphål

Inom boplatser och verksamhetsplatser från förhistoriska sammanhang påträffas nästan alltid stolphål från tidigare nedgrävda stolpar. Stolphålen kan ofta kopplas till flera typer av konstruktioner, exempelvis byggnader eller andra större strukturer som användes i den dagliga verksamheten på och omkring en gård. I regel är de många, då de ofta ingick i komplexa system av stödjande stolpar för byggnader eller andra anläggningar. Det finns dock undantag där endast få stolphål påträffas, vilket visar spår efter en annan typ av verksamhet. Ett sådant exempel är fornlämningen L2022:7428, där endast sex stolphål kunde identifieras. Flertalet återfanns i områdets södra del. Samtliga var runda och hade en diameter på upp till 0,2 meter, med ett djup på omkring 0,2 meter. Fyllningen bestod av brun, humusrik sand.

En grav, A991

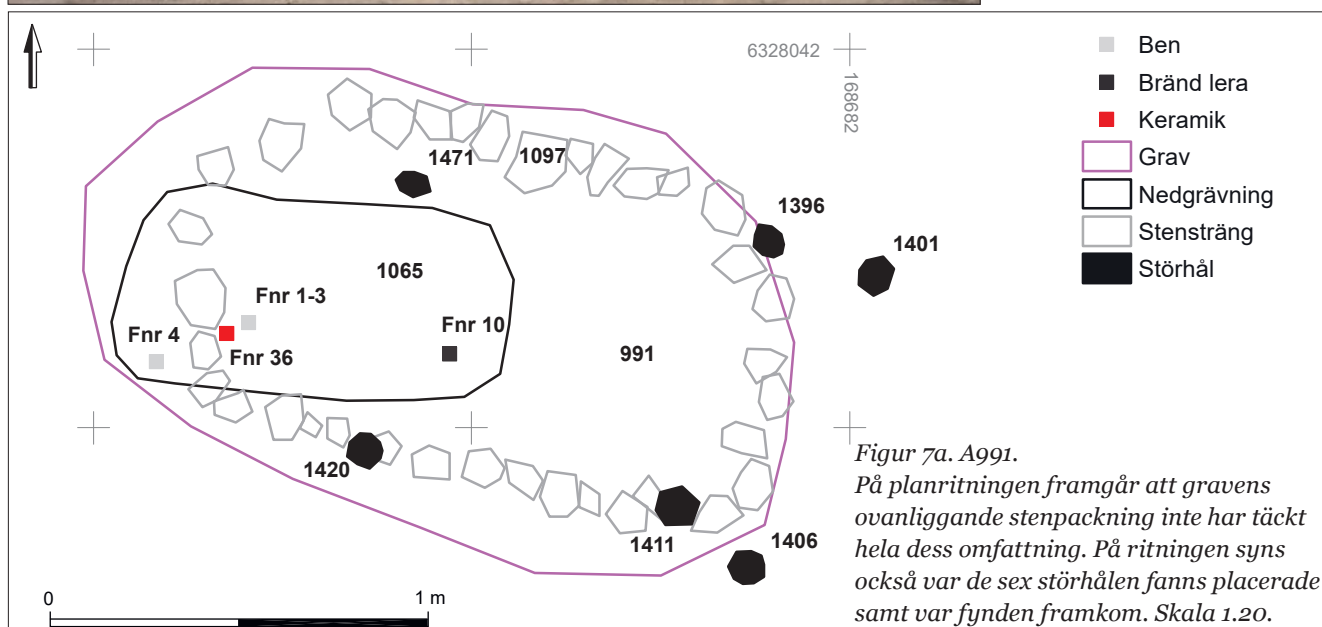
I undersökningsområdets nordvästra del, på ett svagt västsluttande markparti, hittades en grav från den första hälften av romersk järnålder. Denna bestod av en uppbyggd rektangulär stenstruktur, som låg dold under ett lager av matjord med en tjocklek på cirka 0,4 meter. Graven var till större delen täckt av en samling knytnävsstora stenar inbäddade i obränd lera. Lagrets tjocklek var cirka 0,3 meter. Lämningen låg i en nordväst-sydöstlig riktning och mätte 1,7 meter i längd och 1 meter i bredd.

De täckande stenarna, som var rundade och varierade i storlek mellan 0,1 och 0,15 meter, fanns tätt packade i upp till fyra skikt. Det föreföll som att alla blivit noga utvalda och arrangerade för att bilda en stabil struktur. Leran, som omslöt stenarna, var cirka 0,05 till 0,1 meter tjock och tycks ha fungerat som ett slags bindemedel, vilket höll stenarna på plats och hjälpte till att bibehålla stenpackningens intakta form.

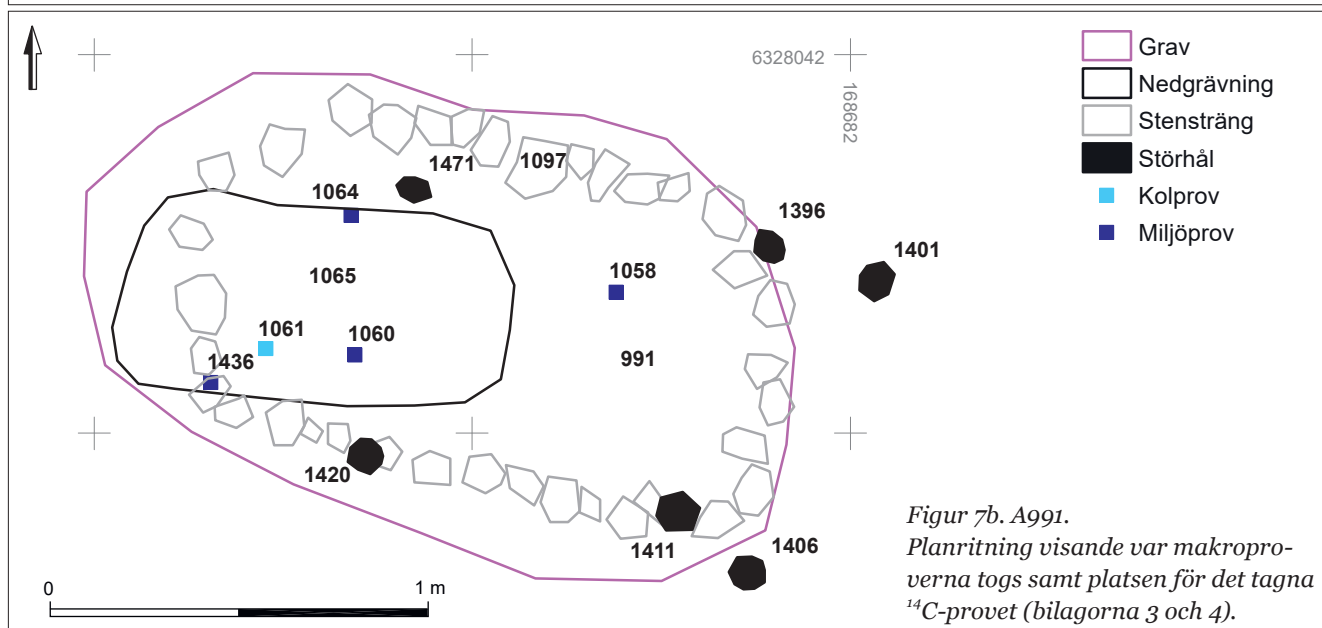
Stenpackningen låg över en ljus, sandig yta samt en rektangulär nedgrävning i gravens västra del, A1065. Ett tunt, något humöst sandskikt vid sidan av stenkretsen visade dock att stenpackningen inte omfattade hela graven, vilket blev tydligt då även en del av A1065 låg utanför denna. Anläggningen skilde sig från den omgivande ljusa

Figur 6. En grav, A991, hittades i områdets nordvästra del, dold under ett tjockt matjordslager. Bilden är tagen från söder och visar Ola Kadefors, från Länsstyrelsen i Halland, och Gisela Ängeby som grävde fram och dokumenterade graven. Foto: Jörgen Streiffert.

Figur 7a. A991. På planritningen framgår att gravens ovanliggande stenpackning inte har täckt hela dess omfattning. På ritningen syns också var de sex störhålen fanns placerade samt var fynden framkom. Skala 1:20.

Figur 7b. A991. Planritning visande var makroproverna togs samt platsen för det tagna ^{14}C -provet (bilagorna 3 och 4).

Figur 8. Graven undersöktes kontextuellt, vilket innebar att stenlagren avlägsnades skikt för skikt. Bild 1 (från söder): Graven efter att matjorden avlägsnats, där ett stort antal knytnävsstora stenar täckte graven, inbäddade i obränd lera. Bilderna 2 och 3 (från nordväst) visar olika stadier av utgrävningen. Bild 4 (från nordväst): En humusrik, flammig och sotfärgad mörkfärgning påträffades vid gravens västra kortsida (A1065). Man ser också att denna sträcker sig något utanför stenkretsen. Bild 5 (från nordväst) visar stenpackningens yttre stenrad och hur denna ligger i relation till A1065. Man kan även ana en mindre mörkfärgad yta som följer stenkretsens utsida.
Foto: Gisela Ångeby.

Bild 2

Bild 3

Bild 4

Bild 5

sanden genom sin något humösa, flammiga och sotfärgade karaktär med inslag av enstaka kolbitar, fragment av bränd och obränd lera samt brända ben. Nedgrävningen mätte cirka 1,0×0,5 meter och hade ett djup på cirka 0,1 meter, vilket innebär att graven hade ett sammanlagt djup på totalt cirka 0,4 meter.

Samtliga ben bedömdes vara djurben (se bilaga 5). Utöver de brända benen framkom också en keramikbit i form av en bukskärva i anläggningens västra del, inkilad bland stenpackningens stenar (F36), cirka 0,1 meter ovan nedgrävningen, A1065 (figur 7 och 11).

I gravens stenpackning hittades dessutom åtta spridda kvartss-tycken, med storlekar på cirka 0,05–0,1 meter. Samtliga var obearbetade naturstenar (figur 10). Efter att samtliga stenar inom anläggningen plockats bort och ytan rensats ytterligare, framkom också sex störhål som låg inom och invid anläggningen. Tre på vardera långsidan, vilket visar att de på något vis har ingått i anläggningens struktur, kanske för att stödja ett tak eller någon annan konstruktion.

Störhål

Tre störhål fanns på vardera sidan av graven. De var relativt enhetliga i storlek, med en diameter på cirka 0,1 meter och ett djup på cirka 0,06 meter. Fyllningen bestod av brun, humusrik sand. Deras placering antyder att de sannolikt ingick i en konstruktion som hade en funktion kopplad till graven.

Figur 9. Profilbild (från norr). I gravens nordvästra del påträffades en mindre nedgrävning, A1065. Denna var 0,1 meter djup och hade en något humös, flammig och sotfärgad karaktär med enstaka kolbitar och brända ben. Foto: Gisela Ängeby.

Figur 10. I graven framkom åtta spridda kvartsbitar. Samtliga var obearbetade naturstenar. Foto: Gisela Ängeby.

Figur 11. En keramikbit påträffades mellan stenar i gravens västra kortsida, F36. Foto: Jörgen Streiffert.

Fyndmaterialet

I samband med avbaningen av matjorden och framrensningen av undersökningsytan påträffades flera flintbitar. Några var bearbetade och slagna. Totalt registrerades ett retuscherat avslag, en avslagskärna, fyra spån, en spånskrapa och ytterligare ett avslag, fast utan retusch. Av dessa kan tre spån och spånskrapan dateras till mellanmesolitikum/senmesolitikum.

Under utgrävningen påträffades även ett stort antal naturflintor, spridda både i matjordslagret och på den underliggande sandiga och grusiga ytan. Förutom flintan framkom även spridda bitar av keramik. Sammanlagt hittades 59 skärvor med en total vikt på 385 gram. Alla hade karaktären av brukskeramik. Vissa var mynningsbitar med utböjd mynningskant som övergick i en utsvängd skuldra.

Keramikbitarna härrör sannolikt från flatbottnade kok- eller förråds- skärl. De utåtböjda mynningskanterna är ett framträdande drag som spelar en viktig roll i datering av fynden. Denna specifika utformning kan knytas till kärl från äldre järnålder (Hultén & Janzon 1978).

Därtill registrerades några bitar brända djurben och bränd lera, se bilaga 2.

Figur 12. Mynningsbitar från kok- eller förrådskärl, fynd 32. Bitarna kan sannolikt dateras till förromersk/romersk järnålder. Foto: Miriam Erkell.

Figur 13. De keramikbitar som framkom var alla fragmenterade och vanligtvis ganska oansenliga, fynd 11. Foto: Miriam Erkell.

Naturvetenskapliga analyser

Miljöarkeologisk analys

Syftet med den analysen var att klargöra vad som utförts på platsen och att bättre förstå gravens samt de rektangulära härdarnas funktion. Sammanlagt undersöktes nio anläggningar: A368 (rektangulär härd), A399 (rektangulär härd), A461 (grop), A508 (stolphål), A734 (härd), A832 (rektangulär härd), A922 (rektangulär härd), A991 (grav) och A1065 (inom A991). Totalt utfördes analys och flotation av elva prover. I samtliga fanns mindre bitar av kol. Tyvärr gav analysresultatet endast begränsad information. Förutom kolbitar hittades endast enstaka inslag av cerealier och ogräs. I graven, A991, framkom fem sädeskorn, varav fyra kunde identifieras som skalkorn. Dessutom observerades små fragment av fröer, vilka dock inte gick att identifiera, samt inslag av ogräs. Analysen har utförts av Maria Paring, Arkeologerna, bilaga 4.

Vedartsanalys och ¹⁴C-dateringar

För att få en uppfattning om den närliggande vegetationen, vilken typ av ved som användes för eldning, samt för att erhålla bra prover för datering, genomfördes vedartsanalyser på utvalda kolprover. Fem av proverna skickades in för ¹⁴C-datering. Dateringarna utfördes vid Ångströmlaboratoriet, Uppsala Universitet (tabell 1 och bilaga 3). Vedartsbestämningen har gjorts av Santeri Vanhanen, Arkeologerna (tabell 1)

Tabell 1. Resultat av ¹⁴C-analys och vedartsbestämning

Intrasis-Id	Anl. typ	Form	Vedart	¹⁴ C BP	Kalibrerad 1 sigma	Kalibrerad 2 sigma	Lab-nummer
368	Härd	Rektangulär	Ask	2080±31	BC 148–132 BC 116–45	BC173-25 BC 15-AD 6	Ua-81026
399	Härd	Rektangulär	Ask	1882±30	AD 128–204	AD 81–98 AD 110–234	Ua-81027
832	Härd	Rektangulär	Björk	2112±31	BC 168–94 BC 72–55	BC 339–323 BC 198–46	Ua-81029
1065 (inom 991)	Grav	Rektangulär	Ask	1851±30	AD 131–139 AD 159–189 AD 201–235	AD 89–91 AD 121–247 AD 300–304	Ua-81028
1344	Härd	Rektangulär	Hassel	2415±31	BC 538–528 BC 518–409	BC 745–689 BC 663–644 BC 563–557 BC 550–400	Ua-81030

Osteologisk analys

I graven, A991 (A1065), framkom mindre bitar av brända ben. Samtliga skickades för analys till Caroline Arcini och Ola Magnell (Arkeologerna). Analysen visade att inga av benen kunde bekräftas härröra från en människa, utan samtliga verkade vara djurben. Någon närmare artbeskrivning gick tyvärr inte att göra. Identifierbara fragment visade dock rörben från större däggdjur ”motsvarande nötkreatur i storlek och medelstort djur som svin eller får i storlek” (Arcini & Magnell, bilaga 5).

Tolkning

Att finna ett stort antal härdar och en ensam grav inom samma område ger upphov till flera frågor. Är lämningarna kopplade till varandra, eller speglar de skilda aktiviteter och syften? I närområdet finns flera gravar, och vissa av dessa kan vara samtida med den nyupptäckta graven. De tidigare kända gravarna är dock tydligt markerade på markytan och synliga på platser som undvikits för odling, såsom berg och andra mindre odlingsbara ytor. Att nu hitta en grav under markytan väcker frågan: Kan det ha funnits fler gravar i området?

Det stora antalet funna härdar antyder att området haft en särskild funktion med fokus på arbeten kopplade till eld. Men vilken typ av arbete har det rört sig om? Den fyndfattigdom som karaktäriserar platsen, i kombination med det begränsade antalet makrofossiler, kan peka på att elden och värmen i sig var det centrala elementet snarare än verksamheter som lämnat efter sig konkreta spår.

Vid första anblicken kan det förefalla som om flera samtidiga aktiviteter med eldning ägt rum på platsen. Men resultaten från de utförda ¹⁴C-dateringarna visar snarare att de varit spridda över en lång tidsperiod. Även om endast fyra härdar har daterats, pekar dateringarna på en tidsmässig spridning på över minst 600 år, med början i slutet av yngre bronsålder och en fortsättning in i romersk järnålder.

Men kan härdarna ge oss svar på vad som faktiskt har pågått på platsen? Det finns inget entydigt svar, särskilt eftersom härdarna som grupp betraktad är en av de vanligaste lämningarna vid arkeologiska undersökningar. De kan ha fyllt olika funktioner och återanvänts för olika aktiviteter, vilket gör det svårt att fastställa exakt vad de har använts till vid varje tillfälle.

De har säkerligen ofta brukats för grundläggande behov som att ge värme och ljus, samt för matlagning och bakning. Samtidigt har de spelat en viktig roll i rituella och symboliska sammanhang. Deras betydelse i olika typer av hantverk och verkstadsarbete bör heller inte uteslutas.

Elden kan även ha fyllt flera andra praktiska funktioner. Röken och värmen från elden var effektiva för att hålla insekter och vilda djur på avstånd, vilket skulle ha varit avgörande både vid kortare uppehåll och längre vistelser i området. Dessutom kunde röken och den varma luften bidra till att skydda marken från frostsador, något som kan ha varit särskilt viktigt under kritiska perioder för jordbruket. Detta skulle ha ökat möjligheten för en framgångsrik odling, speciellt under tider då väderförhållandena utgjorde ett hot mot grödorna (Streiffert 2005 s. 117 ff.).

Härdar med rektangulär form

Att flera av härdarna hade en rektangulär form väcker många frågor om deras ursprung och användning. Varför valde man just denna form, och vad kan den ha haft för betydelse? Hur vanligt är det att man finner rektangulära härdar i liknande arkeologiska sammanhang, och kan detta tyda på en särskild tradition eller aktivitet som varit viktig på platsen?

Rektangulära härdar hittas ofta på platser med dateringar från förromersk- till romersk järnålder, då de dessutom blir fler till antalet.

De framkommer ofta i närhet av andra typer av eldstäder, som runda eller oregelbundet utformade härdar, vilket tyder på en variation i användningen av eldstäder inom samma områden. Denna mångfald kan indikera att olika typer av aktiviteter och syften varit kopplade till olika former av eldstäder.

Tidigare undersökningar har visat att rektangulära härdar byggdes i en nedgrävning med samma form som härden. Väggarna bestod av stockar eller grenar som lagts ovanpå varandra för att skapa en stabil ram. Även botten bestod av längsgående stockar eller grenar, noggrant placerade för att ge extra stadga. Om konstruktionen byggts ovan jord, skulle den ha liknat en rektangulär "träkassett," vilket visar en tydlig medvetenhet om dess funktion och hållbarhet.

Inom vissa har man observerat kol och vedlager längs anläggningarnas kanter, samt bottnar där förkolnade stockar lagts. (Fors & Gerdin 2009, s. 48). Detta tyder på en noggrant uppbyggd konstruktion som troligtvis har haft en specifik funktion, kanske relaterad till långvarig eldning eller ett behov av en stabil och återanvändbar eldstad. Trästommen har bidragit till att hålla härdarna intakta över tid.

De påträffas relativt ofta i Halland och kan ibland kopplas till boplatser, som exempelvis vid två boplatser författaren och några kollegor undersökte 2016 i Vinbergs socken, Falkenbergs kommun: Vinberg 124:1 (Streiffert 2019) och Vinberg 151:1 (Ängeby 2019).

Från undersökningen av Vinberg 124:1 noterades att härdarna utgjordes av en träram, eller kassett, av grovt tillhugget material som byggts upp i en grop. Detta var en arbetskrävande process som krävde både tid och noggrannhet. Inuti denna anordning lade man uppvärmda stenar, vanligtvis med en storlek på 0,2–0,3 meter, vilket gjorde dem lätta att hantera och placera. Träramen fungerade även som en stabilisator för gropen, och hindrade den från att rasa in, vilket garanterade att anordningen kunde användas under längre tid. Detta har sannolikt inneburit att man varit mån om att bevara träramen så länge som möjligt.

En intressant iakttagelse som också stödjer en teori att de rektangulära härdarna inte i första hand använts som "vanliga" härdar var att få stenar var skörbrända. Visserligen var samtliga sotiga och uppvisade skador från hög värme, men de skilde sig tydligt från de stenar som fanns i kringliggande härdar där mer eller mindre samtliga var kraftigt skörbrända (Streiffert 2019). En iakttagelse som också gjordes inom den aktuella undersökningen.

Deras funktion är allt annat än klar, men den verkar ha varit mångfacetterad och mer komplex än vad man kanske skulle kunna tro. Den stora och öppna ytan, i kombination med användningen av stenmaterial, möjliggjorde en hög och långvarig värmeutveckling, vilket kan tyda på att härden brukades för speciella syften utöver vardaglig matlagning.

Det finns flera teorier om härdarnas funktion. Bland annat kan de ha använts för att torka kött (Gustafson 1993, s. 31), vilket förbättrade köttets hållbarhet och minskade vikten, eller för rökgarvning av hudar (Fors & Gerdin 2009, s. 48).

Dessa aktiviteter verkar ha varit knutna till djuruppfödning och produktion av varor för handel eller export, såsom torkat kött och garvade hudar. Det är också tänkbart att härdarna nyttjades för hantverksarbeten, exempelvis bearbetning av ben, horn eller trä, där

värme var en viktig del av processen. (Thrane 1974, s. 105, Westfal & Israelsson 1991, s. 8).

I vissa fall har rektangulära härdar kopplats till större byggnader som antas ha tjänat som platser offentliga sammankomster eller ritualer (Thörn 1993, s. 48). Samtidigt finns exempel från skogssamiska visten, där rektangulära härdar förekommer i mer begränsade utrymmen, som kåtor, vilket tyder på en funktionell anpassning till det omgivande rummet (Palmbö 2011).

En dold grav

När anläggningen upptäcktes i samband med matjordsavbaningen framstod denna som tydligt avvikande, särskilt i jämförelse med de övriga lämningarna i området. De noggrant utvalda, knytnävsstora stenarna, omsluta av lera, och den rektangulära formen pekade på en konstruktion av ett ovanligare slag, åtminstone sett ur ett boplatser eller verksamhetsperspektiv. Efter ytterligare rensning tolkades den som en grav. Fast inga brända ben eller skelettresten från människa påträffades. Dock hittades en oansenlig keramikskärva, mellan stenarna i anläggningens västra kortsida, samt brända djurben, vilket öppnar upp för tolkningar.

Djurbenen kan vara spår av ett rituellt offer, och även keramikskärvan har kanske haft en symbolisk betydelse i detta sammanhang. Det är tänkbart att keramiken en gång varit del av ett kärl som medvetet krossats som en del av en begravningsceremoni, där själva destruktionsen av föremålet spelade en viktig roll i en ceremoniell handling (Artelius 2000, s. 140). Dessa handlingar antyder att föremål och djur inte bara hade praktiska syften utan även var viktiga symboliska element i en större rituell kontext.

En mindre nedgrävning i lämningens västra del kan ha varit avsedd för den avlidne. Gropens storlek antyder att den döde antingen var ett barn, en kortväxt person eller låg på sidan med uppdragna ben. Kvarlevorna har därefter omslutits av stenar och täckts med lera, vilket kan ha bidragit till att skydda och bevara graven över lång tid.

Vad som stödjer antagandet att anläggningen är en grav är formen, omsorgen att bädda in anläggningen med stenar inkapslade i lera, keramikbiten och kvartsbitarna. Att lägga kvartsbitar i en grav kan ha varit en del av en rituell handling för att skydda den avlidne eller för att vägleda själen i det kommande livet. Kvartsens symboliska betydelse blir tydlig genom dess förekomst i stensättningar och gravhögar, där bitar av kvarts ibland har ströts över gravlämningen eller placerats inuti denna (Streiffert & Strömberg 1998, Lundborg 1972, Artelius & Lundqvist 1989). Kvarts har också hittats i andra sammanhang, exempelvis i stolphål till treskeppiga byggnader från yngre romersk järnålder, vilket ytterligare belyser materialets mångfacetterade användning och symbolik (Ängeby & Viklund 2000, s. 41).

Sammantaget tolkas lämningen som resterna av en skelettgrav som anlades någon gång under den första hälften av romersk järnålder. Att graven placerades i ett område med många härdar kan hypotetiskt förklaras med att platsen haft kopplingar till ritualer och symboliska handlingar. Att gravsättningen skedde i ett område som varit aktivt i flera sekler kan tyda på att platsen hade en särskild betydelse och hedrades på något sätt, där förfädernas ceremonier och handlingar fortfarande hade en stark närvaro.

Graven kan ha tillhört en person med hög status eller stort socialt eller religiöst inflytande, vilket kan förklara varför begravningen skedde på en plats som redan hade en symbolisk betydelse från tidigare användning. Ett annat möjligt skäl kan vara att graven markerade en viktig händelse, såsom en övergångsrit eller ett gemensamt minnesmärke för något som var betydelsefullt för den lokala befolkningen.

I det närliggande området finns fullt synliga gravlämningar, som exempelvis stensättningar, troligen från äldre järnåldern. Anledningen till att de har bevarats kan vara deras placering på berg och impediment, vilket har gjort att de inte har påverkats av jordbruksarbeten. Anläggning 991, däremot, ligger i åkermark, vilket möjligen har medfört att ett större monument, som ursprungligen markerade graven, har försvunnit i samband med jordbruksaktiviteter. Det som finns kvar idag kan vara gravens centrala del eller dess ”botten”. Detta kan bero på att markytan där var något lägre än där till exempel kulturlagret påträffades. Matjorden var också tjockare här, vilket verkar ha gjort att senare markarbeten inte nådde ända ner till anläggningen.

Att gravar kan ligga dolda under matjordstäcket utan några synliga markeringar ovan jord tyder på att ytterligare begravningar kan finnas på flera platser i det öppna odlingslandskapet, såsom de tidigare nämnda gravarna vid L1996:6184 nära Träslövsläge och L1996:4527 i Breared.

Slutsats, diskussion

Utifrån fynd av bearbetad och slagen flinta vet vi att människor någon gång, eller till och med vid flera tillfällen, vistades i området under mellan- och/eller senmesolitikum. Även om skälen till dessa vistelser är oklar, kan platsen ha använts som en tillfällig uppehållsplats i samband med jakt, bärplockning, eller insamling av örter. Nästa gång vi vet att verksamheter bedrivits i området är från slutet av bronsåldern och in i romersk järnålder, en period med mer tolkningsbart arkeologiskt material än det mesolitiska.

Sannolikt kan många av dessa verksamheter kopplas till ett gårdstun som hört till en närliggande gård, där olika arbetsytor var noggrant reglerade och skilda från själva boningshuset. Forskning från exempelvis Östergötland visar att sådana gårdstun kunde täcka upp till 50 000 kvadratmeter, vilket hypotetiskt innebär att ett boningshus har funnits i närheten, exempelvis på en närliggande höjdsträckning öster om det undersökta området.

På mindre gårdar återfinns ibland endast spår efter vardagsmatlagning på gårdstunet, kanske motsvarigheten till ett sommarkök. På större gårdar fanns avsatta områden för en rad olika aktiviteter, såsom vardagsmatlagning, specialiserad matberedning för fest eller förrådshushållning, verkstadsarbete som järnframställning och smide, samt olika hantverk som textil-, horn-, ben- och trähantverk (Petersson 2014, s. 42).

Det stora antalet härdar som hittades vid undersökningen pekar på en eller ett antal funktioner. De har kanske fungerat som matlagningsplatser, värmekällor eller i mer specialiserade sammanhang som hantverk och rituella aktiviteter. Just denna flexibilitet i funktion gör

att de ofta är svåra att knyta till en specifik användning. Men i och med att dateringarna spänner över en längre tidsperiod kan detta indikera ett återkommande nyttjande som har en djupare mening. Platsen kan över tid ha varit viktig för regelbundna samlingar, både i vardagliga och ceremoniella sammanhang. Kanske var området en central mötespunkt för rituella ceremonier, återkommande festligheter, eller andra sociala funktioner som krävde närvaro av eld.

Tyvärr saknades fyndmaterial och analysresultat från miljöprover som hade kunnat ge oss en tydligare bild av platsens användning.

I ett bredare arkeologiskt perspektiv framstår dock de rektangulära härdarna som särskilt intressanta. Anläggningstypen verkar ha börjat användas under förromersk järnålder och ökar markant i antal under den romerska järnåldern. Denna utveckling tyder på en förändring i hur härdar användes, där de rektangulära formerna blev vanligare samtidigt som mer traditionella, runda eller oregelbundna härdar fortsatte att existera parallellt. Det kan återspegla en variation av aktiviteter kopplade till olika typer av eldningsplatser, där de rektangulära härdarna möjligen hade en specifik funktion eller användes i särskilda sammanhang, skilda från de "vanliga" härdarna. Det är kanske till och med så att de inte ens skall klassificeras som härdar.

Utifrån vad som observerades inom den uppbyggda stenkonstruktionen, A991, har denna tolkats som en grav. De omgivande stenarna tros ha använts för att skapa en stabil struktur kring graven, medan leran sannolikt tillfördes för att förbättra stabiliteten och bevara gravens form genom att binda stenarna samman och förhindra att jorden rasade in. Dessutom kan leran ha fungerat som en tätning som skyddade de begrävda kvarlevorna och eventuella gravgåvor genom att hålla syre och fukt ute.

Eftersom inga spår av brända människoben har påträffats är det troligt att lämningen innehållit en obränd individ, vilket tyder på en skelettbegravning. Under romersk järnålder dominerade dock brandgravar, något som gör denna grav något ovanlig i sitt sammanhang. Detta kan tyda på att den begrävda personen haft en särskild status, eller att det fanns kulturella eller regionala variationer i gravskick under perioden. Begravningsformen kan också återspegla den dödes sociala ställning och tillgång till resurser, faktorer som kan ha påverkat valet av gravskick.

Flera gravar i det närliggande området är belägna på berg och andra platser som inte har påverkats av senare markarbeten. Att vi nu har funnit en grav nedgrävd i lägre terräng ger en intressant inblick i hur gravar kan bevaras i olika miljöer. I det här fallet har graven skyddats av ett tjockare lager matjord, som mättes till 0,4 meter, det största jorddjupet som noterades under undersökningen. Detta tjocka jordlager har troligen bidragit till att graven inte har förstörts, trots att marken brukats som åkermark i modern tid.

Upptäckten väcker frågan om graven haft någon form av ovanliggande markering och hur många fler gravar har legat i den nu öppna och brukade åkermarken, särskilt i svackor eller slänter, men som idag ligger dolda under jordytan? En hypotes är att flera har funnits, men de har gradvis försvunnit från markytan genom århundraden av jordbruk.

Materiallets potential

Att en gravlämning har påträffats under tjocka lager av matjord, i en svagt sluttande slänt invid en mindre höjdsträckning, öppnar för möjligheten att fler gravar kan ha bevarats på liknande sätt i närområdet och eventuellt även på andra platser i landskapet.

Särskilt om flera härdar finns i området vilka indirekt kan peka på ett utnyttjande som också innefattar ett ceremoniellt användande. Häri finns en stor arkeologisk potential: 1) Det finns en möjlighet att gravar kan ha "överlevt" under matjorden i mindre framträdande områden. Detta kan vara särskilt relevant vid arkeologiska utredningar och förundersökningar, där sådana platser tidigare kanske inte beaktats i samma utsträckning. 2) Gravens kombination av sten och lera kan tyda på en lokal gravtradition, vilket väcker frågor kring hur dessa traditioner kan ha sett ut i regionen. 3) Genom att ställa denna grav mot andra i regionen eller från samma period, kan vi få en djupare förståelse för hur gravsättningar varierade och hur lokala särdrag och förändringar i begravningsritualer utvecklades över tid. 4) Graven kan också bidra till forskning för att förstå hur samhällen under denna period strukturerade sina sociala hierarkier och hur dessa uttrycktes genom begravningsritualer, kring social status eller ett rituellt förfarande.

Sammanfattningsvis har graven potential att bidra med ny kunskap om begravningsritualer och sociala strukturer under romersk järnålder.

De rektangulära härdarna har även de en stor vetenskaplig potential. Deras koppling till frågor som rör ekonomi, hantverk och handel kan ge viktiga insikter i gårdarnas funktion, samt i det bredare nätverk av kontakter som fanns mellan olika samhällen under perioden. Härdarna kan även fungera som indikatorer på specifika arbetsprocesser och produktioner, vilket gör dem centrala i förståelsen av hur samhällen organiserade sin ekonomi.

Om härdarna var förknippade med specialiserade verksamheter snarare än det dagliga arbetet på gården, kan de representera spår av komplexa processer. Detta kan i sin tur ge en djupare förståelse för hur gårdarna organiserade sitt arbete, både ur ett ekonomiskt och socialt perspektiv.

Trots att de rektangulära härdarna var fragmentariska, erbjuder undersökningen av fornlämningen L20212:7428 möjligheter för vidare forskning kring denna anläggningskategori. Att härdarna dessutom har påträffats i närheten av en grav ger utrymme för nya tolkningar som sträcker sig bortom deras praktiska funktioner. Det skulle kunna tyda på en utvidgad användning, där de kan ha haft ceremoniella eller rituella aspekter kopplade till begrävningar och övergångsriter.

Referenser

- Artelius, T. 2000. Bortglömda föreställningar. Begravningsritual och begravningsplats i halländsk yngre järnålder. Riksantikvarieämbetet Arkeologiska undersökningar. Skrifter 36. COTARC. Series B. Gothenburg Archaeological Theses 15.
- Artelius, T. & Lundqvist, L. 1989. Bebyggelse-kronologi. Boplatser från perioden 1800 f.Kr.–500 e.Kr. i södra Halland. Nya bidrag till Hallands äldsta historia, nr 2. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.
- Fors, T. & Gerdin, A-L. 2009. Vittene – En verkstadsplats från järnåldern. Göteborgs universitet, Göteborg.
- Gerdin, A-L. 1996. Boplatser och skålgropsförekomster, Varberg fornlämning 88. I ”Undersökningar vid skålgropsförekomster samt av en skärvstenshöj”. Fornlämningarna 16 och 88 i Varbergs socken, Varbergs kommun, Halland, samt fornlämning 139 i Långelanda socken, Orust kommun, Bohuslän (Gerdin, A-L & Streiffert, J) Arkeologiska resultat UV Väst rapport 1996:21.
- Gustafson, L. 1993. De ulycksalige ”kokegropene” eller språkets tyranni. Nicolay nr 61/1–93.
- Hultén, B & Janzon, G. 1978. Keramik. Kompendium I arkeologi. Stockholms universitet, Stockholm.
- Johansson, G. 2001. Kokgropar vid havet. Resultat av brukspårsanalyserade flintor och fosfatkartering vid bronsåldersdaterade kokgropar. Halland, Varbergs kommun, Tvååker socken, RAÄ 193. Arkeologisk förundersökning och undersökning. Riksantikvarieämbetet Avdelningen för arkeologiska undersökningar. UV Väst Rapport 2000:50. Stockholm.
- Lundborg, L. 1972. Undersökningar av bronsåldershögar och bronsåldersgravar i södra Halland. Höks, Tönnersjö och Halmstads härad under åren 1854–1970. Hallands museum. Halmstad.
- Nieminen, J. 2017. Varbergstunneln Väst kustbanan, Varberg–Hamra, 15 lokaler. Arkeologisk förundersökning. Arkeologerna, Statens historiska museer. Rapport 2017:76. Stockholm.
- Nordin, P. 2008. Folkvandringstida gravar på Kyrkerörsäng. Halland, Tvååkers socken, Tvååker Ås 2:8, Tvååker RAÄ 200 och 201. Arkeologisk undersökning. Riksantikvarieämbetet Avdelningen för arkeologiska undersökningar. UV Väst Rapport 2008:11. Stockholm.
- Nordqvist, B. 1999. Flygsandövertäckta och överlagrade boplatsslämningar från stenålder och yngre bronsålder. Arkeologisk undersökning av fornlämning 102, Breared, Varberg, Halland. I ”Vind och Vatten” Arkeologiska undersökningar i Bohuslän och i Halland. Riksantikvarieämbetet Avdelningen för arkeologiska undersökningar. UV Väst rapport 1998:14. Stockholm.
- Nordström, E. 2024. Nyupptäckta boplatsslämningar och spår av äldre tiders åkerbruk i Träslöv. Arkeologisk utredning. Arkeologerna, Statens historiska museer. Rapport 2024:98. Stockholm.
- Nordvall, L. 2019. Planområde Himle och Fun City. Stiftelsen Hallands läns museer, Kulturmiljö Halland. Rapport 2020:33. Halmstad.

- Palmbo, F. 2011. Härdar i Svappavaara. Slutundersökning av härdar, Raä 2545 och Raä 2546, Svappavaara. Inför byggnation av omlastningscentral på fastigheterna Svappavaara 14:3 och 20:2, Kiruna kommun, Jukkasjärvi socken, Lapplands län, Norrbottens län. Norrbottens museum. Rapport 2012:4 Arkeologi.
- Petersson, M. 2014. Jordlös eller elit-bebyggelse och social skiktning i äldre järnålderns Östergötland. (Red. Carlie, A). I: Att befolka det förflutna. Fem artiklar om hur vi kan synliggöra människan och hennes handlingar i arkeologiskt material. Från Nordic Tag mötet 2011 på Linnéuniversitetet, Kalmar.
- Streiffert, J. 2005. På gården. Rumslig organisation inom bosättningsytter och byggnader under bronsålder och äldre järnålder. Riksantikvarieämbetet Arkeologiska undersökningar. Skrifter 35. Gotarc. Serie C. Arkeologiska skrifter 37. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.
- Streiffert, J. 2019. Vinberg 124. I: Ängeby, G, Streiffert, J och Munkenberg, BA, 2019. Långhus, rundhus och grophus- förhistoriska boplatser i Vinberg. Rapport 2019:31. Arkeologisk undersökning.
- Streiffert, J 2025. Enskeppiga hus från äldre järnålder i Träslöv. Hallands län, Halland, Varbergs kommun, Träslövs socken, Vare 3:8, L2022:7425. Arkeologisk undersökning. Manuskript. Arkeologerna.
- Streiffert, J & Strömberg, B. 1998. Gravar och boplatzlämningar vid Spannarp. UV Väst. Riksantikvarieämbetet. Rapport 1998:8. Stockholm.
- Streiffert, J. & Johansson, G. 2014. Gårdslämningar från bronsålder vid Träslövsläge. Riksantikvarieämbetet. UV Rapport 2014:130. Stockholm.
- Thrane, H. 1974. Hundrevis af energikilder fra yngre bronzealder. Fynske minder.
- Thörn, R. 1993. Eldstadsystem- fysiska spår av bronsålderskult. C-uppsats i arkeologi. Lunds universitet, Lund.
- Westfal, U. & Israelsson, I. 1991. Hyddan med centralvärme upptäckt för åtta år sedan. Populär arkeologi. Årg 9, nr. 2. Säljägarnas 7000-åriga färd genom Norrbotten.
- Ängeby, G. & Viklund, K. 2000. Om en arkeobotanisk analys och långhus från äldre järnålder vid Fjärås Bräcka i Halland. In Situ-Västsvensk Arkeologisk Tidskrift 1999. Institutionen för arkeologi. Göteborgs universitet, Göteborg.
- Ängeby, G. 2024a. Härdar, kulturlager och keramik - yngre bronsålder och äldre järnålder. Arkeologerna, Statens historiska museer. Rapport 2024:66. Stockholm.
- Ängeby, G. 2024. Stolphål, härdar och kokgropar-boplatser och utmarksbruk i Vare. Arkeologerna, Statens historiska museer. Rapport 2024:67. Stockholm.

Administrativa uppgifter

KMR uppdragsnr: 202300763

Lst dnr: 431-2357-2023, beslutsdatum: 2023-05-11

Fornlämning: L2022:7428

SHM dnr: 513-00544-2023

SHM projektnr: 730615245

Företagare: Varbergs Vatten AB

Intrasiprojekt: A2023_063

Undersökningstid: 7–21 juni 2023

Projektgrupp: Jörgen Streiffert och Gisela Ängeby.

Exploateringsyta: Cirka 1 720 kvadratmeter

Undersökt yta: Cirka 1 600 kvadratmeter

Läge: Fastighetskartan, blad 63D 2DN Träslövsläge

Koordinatsystem: Sweref 99 TM

Höjdsystem: RH 2000

Dokumentationshandlingar: Analoga dokumentationshandlingar
förvaras i Statens historiska museers arkiv (SHM), Stockholm.

Digitala dokumentationshandlingar lagras tillsammans med
Intrasidatabasen.

Fynd: F1–F36 förvaras hos Arkeologerna, Statens historiska museer,
Mölndal, i väntan på fyndfördelningsbeslut.

Bilagor

Bilaga 1. Anläggningstabell (redovisning efter anläggningskategori)

Anläggning	Anl. typ	Storlek (m)	Djup (m)	Fyllning	Kommentar
991	Grav	1,7 × 1,0	0,4 (inkluderar djupet med A1065)	Närmast rektangulär packning av rundade, 0,1–0,15 m stora stenar placerade i obränd lera.	Tätt satta stenar. Nedgrävningen för graven var något större än stenpackningens placering.
1065 (inom 991)	Grav	1,0×0,5	0,1	Något humös, flammig grusig sand med enstaka kolbiter, brända ben, fragment av bränd och obränd lera samt en keramikbit	Påträffades som en mindre nedgrävning under stenlagret i den NV-delen av graven A991.
388	Grop	0,4	0,2	Brun humös sand	
416	Grop	0,4	0,3	Brun humös sand	
461	Grop	1,0	0,2	Brun humös sand	Tio, 0,1–0,2 meter stora, stenar låg i gropen.
200	Härd	0,5	0,06	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbiter och skörbrända stenar.	
211	Härd	1,6	0,2	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbiter och skörbrända stenar.	
238	Härd	1,0	0,2	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbiter och skörbrända stenar.	
251	Härd	1,0	0,2	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbiter och skörbrända stenar.	
263	Härd	1,5	0,2	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbiter och skörbrända stenar.	
281	Härd	1,5	0,18	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbiter och skörbrända stenar.	
299	Härd	1,8×1,0	0,16	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbiter och skörbrända stenar.	Rektangulär form
308	Härd	1,6	0,24	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbiter och skörbrända stenar.	
324	Härd	1,4	0,26	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbiter och skörbrända stenar.	
332	Härd	1,6×1,2	0,18	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbiter och skörbrända stenar.	Rektangulär form. En större sten låg vid dess västra sida.
349	Härd	1,5	0,08	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbiter och skörbrända stenar.	
368	Härd	2,2×1,5	0,16	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbiter och skörbrända stenar.	Rektangulär form
399	Härd	1,8×1,1	0,06	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbiter och skörbrända stenar.	Rektangulär form
425	Härd	1,2	0,1	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbiter och skörbrända stenar.	
438	Härd	1,5	0,8	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbiter och skörbrända stenar.	
443	Härd	1,2	0,16	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbiter och skörbrända stenar.	
476	Härd	0,8	0,08	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbiter och skörbrända stenar.	
488	Härd	1,4	0,24	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbiter och skörbrända stenar.	
516	Härd	1,4	0,22	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbiter och skörbrända stenar.	
525	Härd	1,2	0,16	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbiter och skörbrända stenar.	
544	Härd	1,5	0,14	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbiter och skörbrända stenar.	
561	Härd	1,3	0,1	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbiter och skörbrända stenar.	
573	Härd	1,0	0,1	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbiter och skörbrända stenar.	
589	Härd	1,0	0,1	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbiter och skörbrända stenar.	
603	Härd	1,1×1,0	0,06	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbiter och skörbrända stenar.	Fyrkantig form
623	Härd	1,4	0,2	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbiter och skörbrända stenar.	

Anläggning	Anl. typ	Storlek (m)	Djup (m)	Fyllning	Kommentar
637	Härd	1,4	0,1	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbitar och skörbrända stenar.	
650	Härd	1,3	0,22	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbitar och skörbrända stenar.	
664	Härd	1,0	0,1	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbitar och skörbrända stenar.	
719	Härd	1,3	0,2	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbitar och skörbrända stenar.	
734	Härd	1,8	0,2	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbitar och skörbrända stenar.	
747	Härd	1,5×1,1	0,1	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbitar och skörbrända stenar.	Rektangulär form med 0,5 meter stor sten i dess östra del.
778	Härd	1,2×0,8	0,1	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbitar och skörbrända stenar.	Rektangulär form
793	Härd	1,5	0,16	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbitar och skörbrända stenar.	
816	Härd	1,4	0,18	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbitar och skörbrända stenar.	
832	Härd	1,4×1,1	0,06	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbitar och skörbrända stenar.	Rektangulär form
856	Härd	1,4	0,24	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbitar och skörbrända stenar.	
871	Härd	1,4	0,14	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbitar och skörbrända stenar.	
905	Härd	1,5	0,22	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbitar och skörbrända stenar.	
922	Härd	1,7×1,5	0,1	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbitar och skörbrända stenar.	Rektangulär form
949	Härd	1,6×1,0	0,26	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbitar och skörbrända stenar.	Rektangulär form
963	Härd	1,5	0,2	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbitar och skörbrända stenar.	
977	Härd	1,2	0,1	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbitar och skörbrända stenar.	
1009	Härd	1,6	0,14	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbitar och skörbrända stenar.	
1020	Härd	1,5	0,22	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbitar och skörbrända stenar.	
1344	Härd	1,7×1,1,0	0,2	Grå/svart sotig grusig sand med inslag av spridda kolbitar och skörbrända stenar.	Rektangulär form
1378a	Kulturlager/ äldre markyta	17×7	0,04–0,15	Brun humös sand. Inslag av bränd/obränd lera, sot, kolbitar, spridda keramikbiter.	
1378b	Kulturlager/ äldre markyta	8×6	0,04–0,15	Brun humös sand. Inslag av bränd/obränd lera, sot, kolbitar, spridda keramikbiter.	
1437	Kulturlager/ äldre markyta	5,0×3,0	0,04–0,15	Brun humös sand. Inslag av bränd/obränd lera, sot, kolbitar, spridda keramikbiter.	5,0 × 3,0 meter stor provruta inom kulturlager/äldre markyta 1378.
1605	Nedgrävning i grav 991	1,0×0,5			Rektangulär nedgrävning
1097	Stensträng i grav 991	1,7×0,9			Rektangulärt formad stenkets runt graven 991. Rundade 0,1–0,15 meter stora stenar i obränd lera.
230	Stolphål	0,2	0,16	Brun humös sand	
291	Stolphål	0,16	0,14	Brun humös sand	
453	Stolphål	0,16	0,1	Brun humös sand	
501	Stolphål	0,2	0,08	Brun humös sand	
508	Stolphål	0,2	0,1	Brun humös sand	
537	Stolphål	0,18	0,2	Brun humös sand	
1396	Störhål	0,09	0,8	Brun humös sand	
1401	Störhål	0,09	0,8	Brun humös sand	
1406	Störhål	0,09	0,6	Brun humös sand	
1411	Störhål	0,1	0,6	Brun humös sand	
1420	Störhål	0,9	0,6	Brun humös sand	
1471	Störhål	0,9	0,6	Brun humös sand	

Bilaga 2. Fyndtabell

Fyndnr	Anläggning	Material	Antal	Vikt (g)	Beskrivning
1	1065 (Grav, inom 991)	Bränt ben	28	2,7	Kraftigt fragmenterad
2	1065 (Grav, inom 991)	Bränt ben	4	0,7	Kraftigt fragmenterad
3	1065 (Grav, inom 991)	Bränt ben	6	4,2	Kraftigt fragmenterad
4	1065 (Grav, inom 991)	Bränt ben	12	5,3	Kraftigt fragmenterad
5	-	Flinta	1	-	Avslag med retusch. Fynd i alvytan
6	963 (Hård)	Flinta	1	-	Avslagskärna
7	1378a (Kulturlager)	Keramik	4	10	Fragmenterad
8	922 (Hård, rektangulär)	Keramik	1	10	Fragmenterad
9	949 (Hård, rektangulär))	Flinta	1	-	Spån
10	1065 (Grav, inom 991)	Bränd lera	3	-	Fragmenterad
11	Id 1437 (Grävd ruta inom kulturlager 1378b)	Keramik	12	76	Fragmenterad
12	963 (Hård)	Keramik	2	5	Fragmenterad
13	719 (Hård)	Keramik	5	5	Mynningsbit
14	544 (Hård)	Keramik	1	12	Fragmenterad
15	1378b (Kulturlager)	Keramik	10	38	Fragmenterad
-	-	-	-	-	Utgår
-	-	-	-	-	Utgår
18	-	Flinta	1	-	Spånskrapa. Fynd i alvytan Mellanmesolitikum/senmesolitikum
19	793 (Hård)	Keramik	2	4	Fragmenterad
20	-	Flinta	1	-	Spån. Fynd i alvytan Mellanmesolitikum/senmesolitikum
21	-	Flinta	1	-	Spån, svallad. Fynd i alvytan. Mellanmesolitikum/senmesolitikum
22	476 (Hård)	Bränd lera	1	-	Fragmenterad
23	-	Keramik	1	6	Fynd i alvytan
24	-	Flinta	1	-	Spån. Fynd i alvytan Mellanmesolitikum/senmesolitikum
25	-	Keramik	2	17	Fynd i alvytan
26	-	Keramik	1	6	Fynd i alvytan
27	461 (Grop)	Keramik	4	25	Botten av stenfylld grop
28	461 (Grop)	Bränd lera	-	23	Fragmenterad
29	-	Keramik	1	8	Fynd i alvytan
30	-	Keramik	1	7	Fynd i alvytan
31	349 (Hård)	Flinta	1	-	Avslag
32	461 (Grop)	Keramik	5	27	Mynningsbit.
-	-	-	-	-	Utgår
-	-	-	-	-	Utgår
35	461 (Grop)	Keramik	12	112	Delvis glättade ytor med gräsavtryck
36	1065 (Grav, inom 991)	Keramik	1	19	Påträffades mellan stenar i gravens västra kortsida.

Bilaga 3. ^{14}C -analys

Av Melanie Mucke och Daniel Primetzhofer, Ångströmlaboratoriet, Uppsala universitet

UPPSALA
UNIVERSITETÅngströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Kol-14 gruppen

Besöksadress:
Ångström Laboratoriet
Lägerhyddsvägen 1Postadress:
Box 529
751 21 UppsalaTelefon:
018 – 471 3124Hemsida:
<http://www.tandemlab.uu.se>E-post:
radiocarbon@physics.uu.se

Uppsala 2023-12-04

Jörgen Streiffert
Statens Historiska Museer
Arkeologerna
Kvarnbygatan 12
431 34 MÖLNDAL**Resultat av ^{14}C datering av träkol från L2022:7428 i Träslövs socken, Varbergs kommun, Halland. (p 5552)****Förbehandling av träkol:**

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (10 h, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (10 h, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före mätningen av ^{14}C -innehållet i acceleratorn förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 3, till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

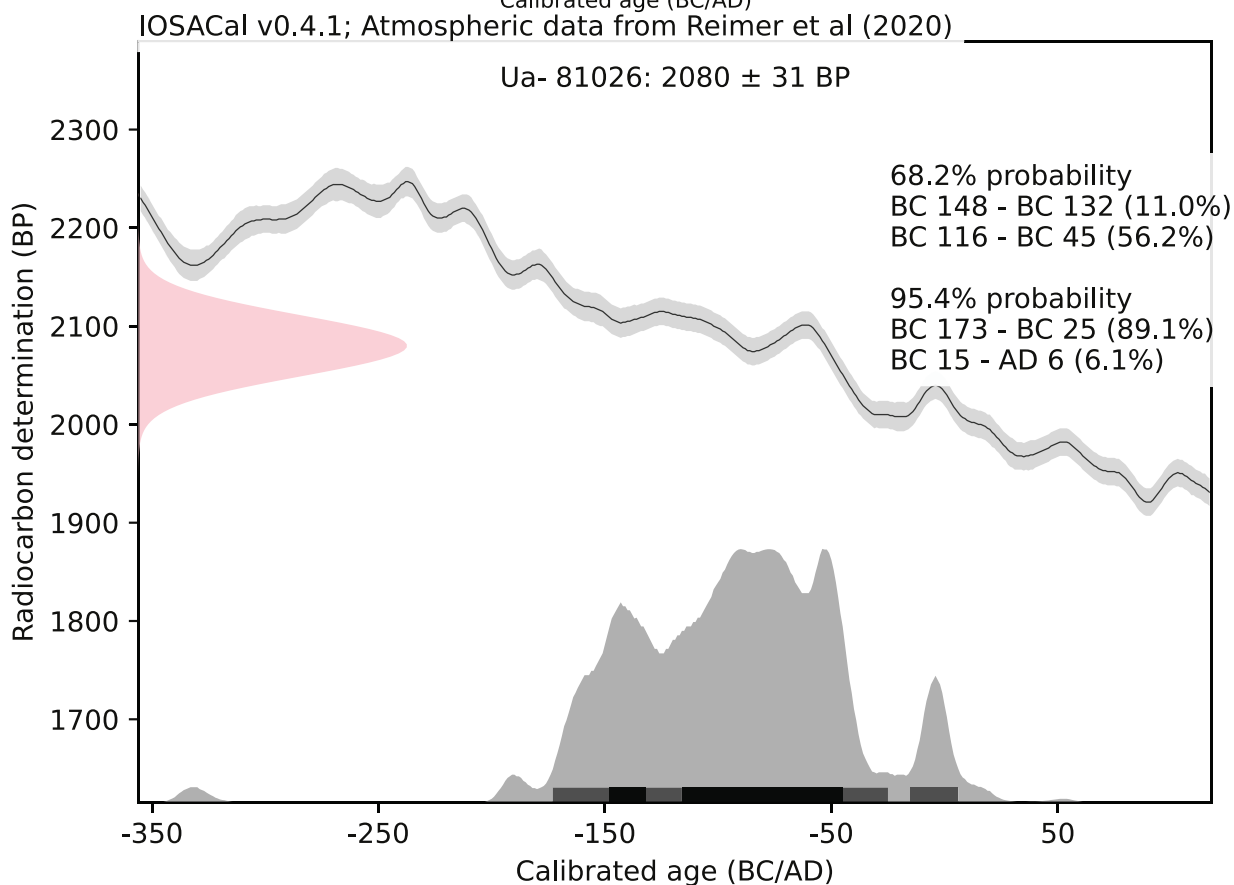
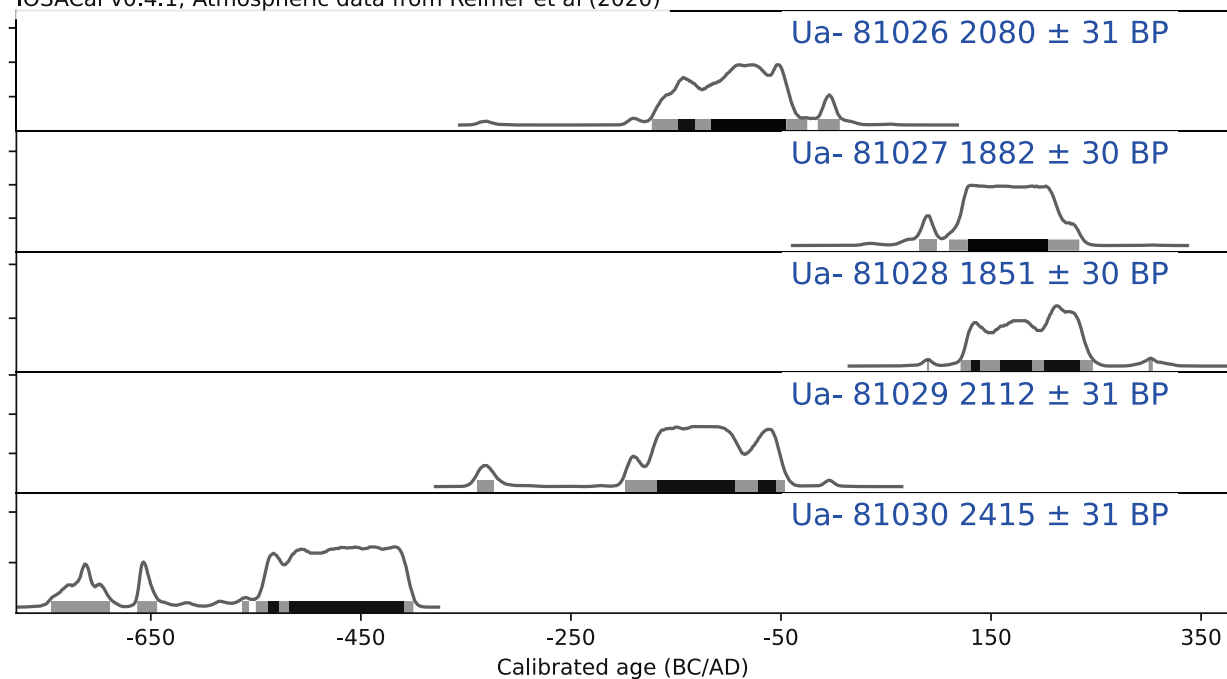
Labnummer	Prov	$\delta^{13}\text{C}_{\text{‰ V-PDB}}$	^{14}C ålder BP
Ua-81026	L2022:7428 A368 P387	-26,9	2 080 ± 31
Ua-81027	L2022:7428 A399 P415	-29,0	1 882 ± 30
Ua-81028	L2022:7428 A991 P1061	-28,2	1 851 ± 30
Ua-81029	L2022:7428 A832 P1092	-28,6	2 112 ± 31
Ua-81030	L2022:7428 A1344 P1367	-28,2	2 415 ± 31

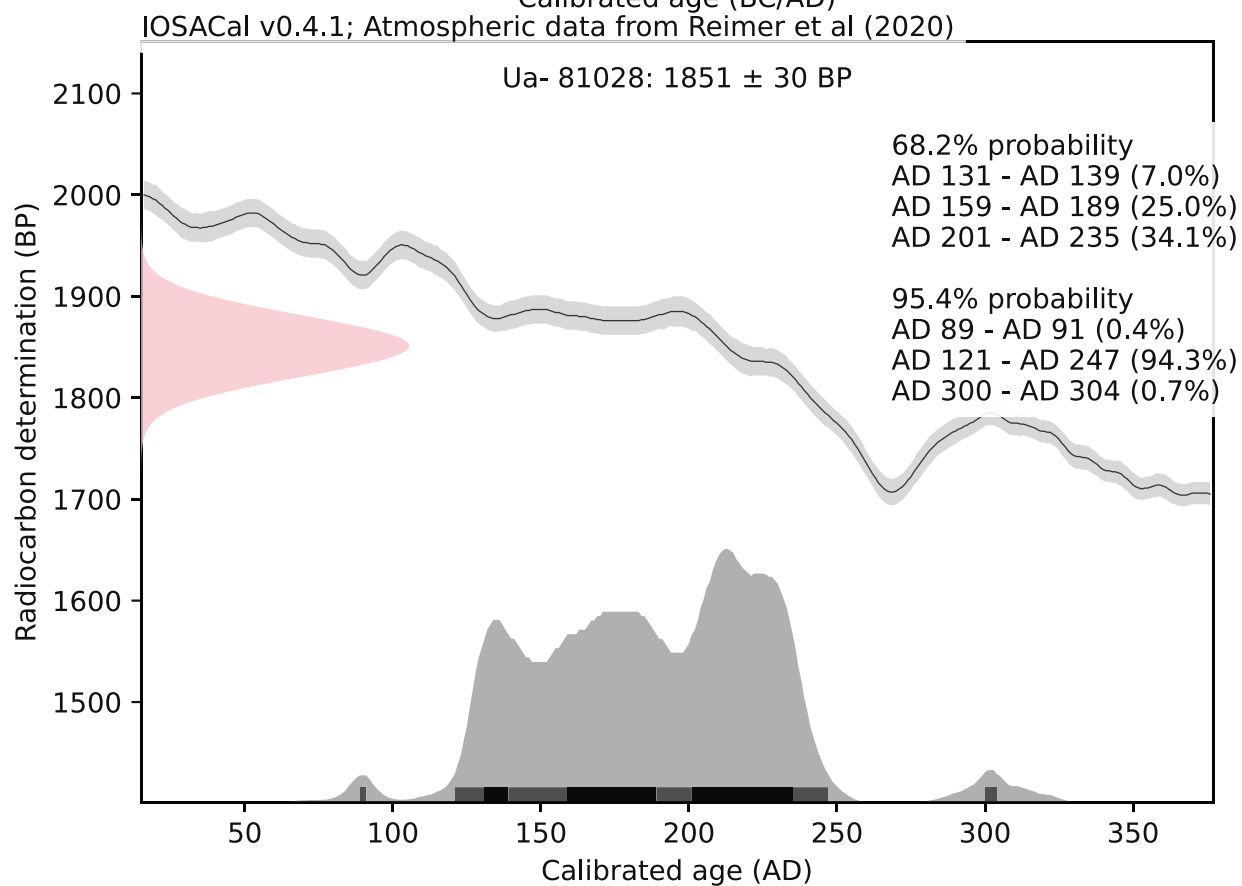
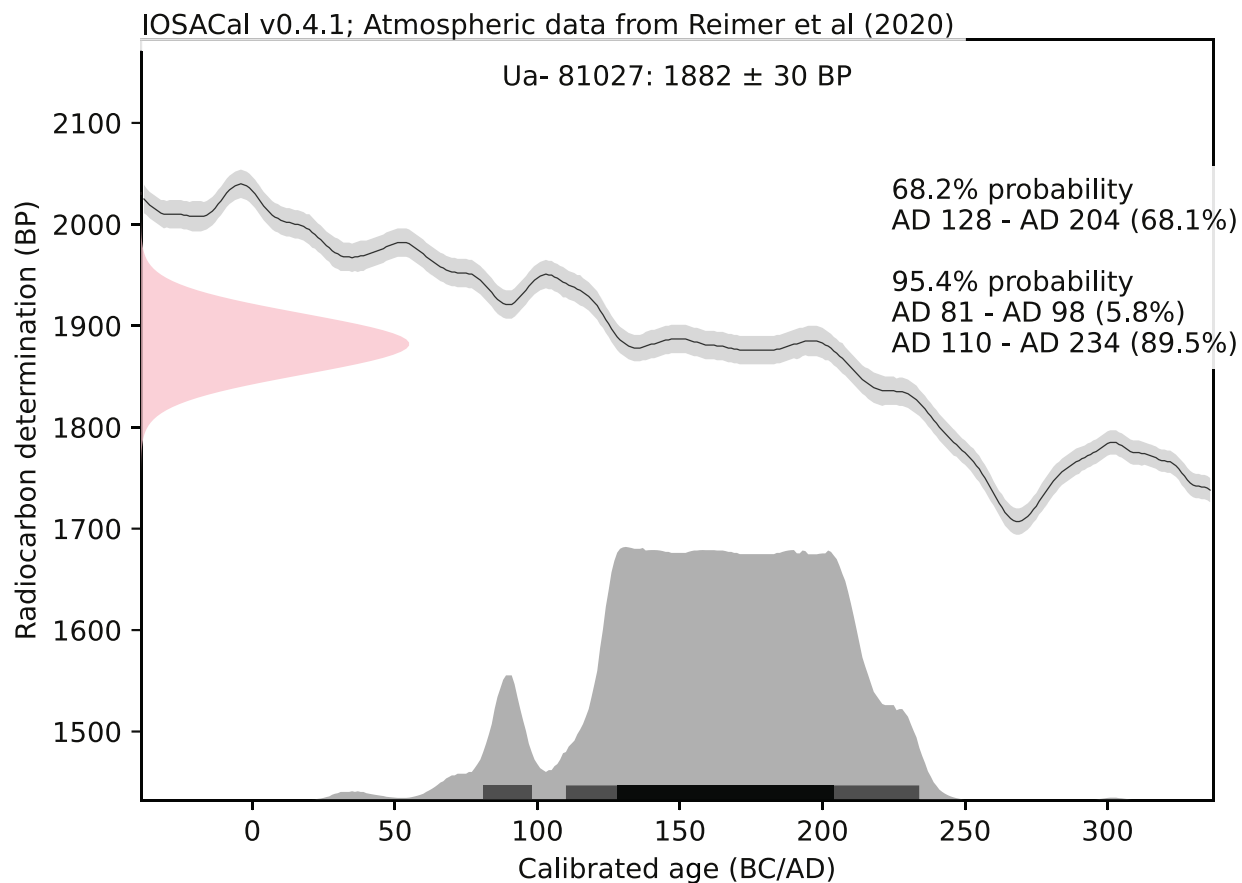
Med vänliga hälsningar

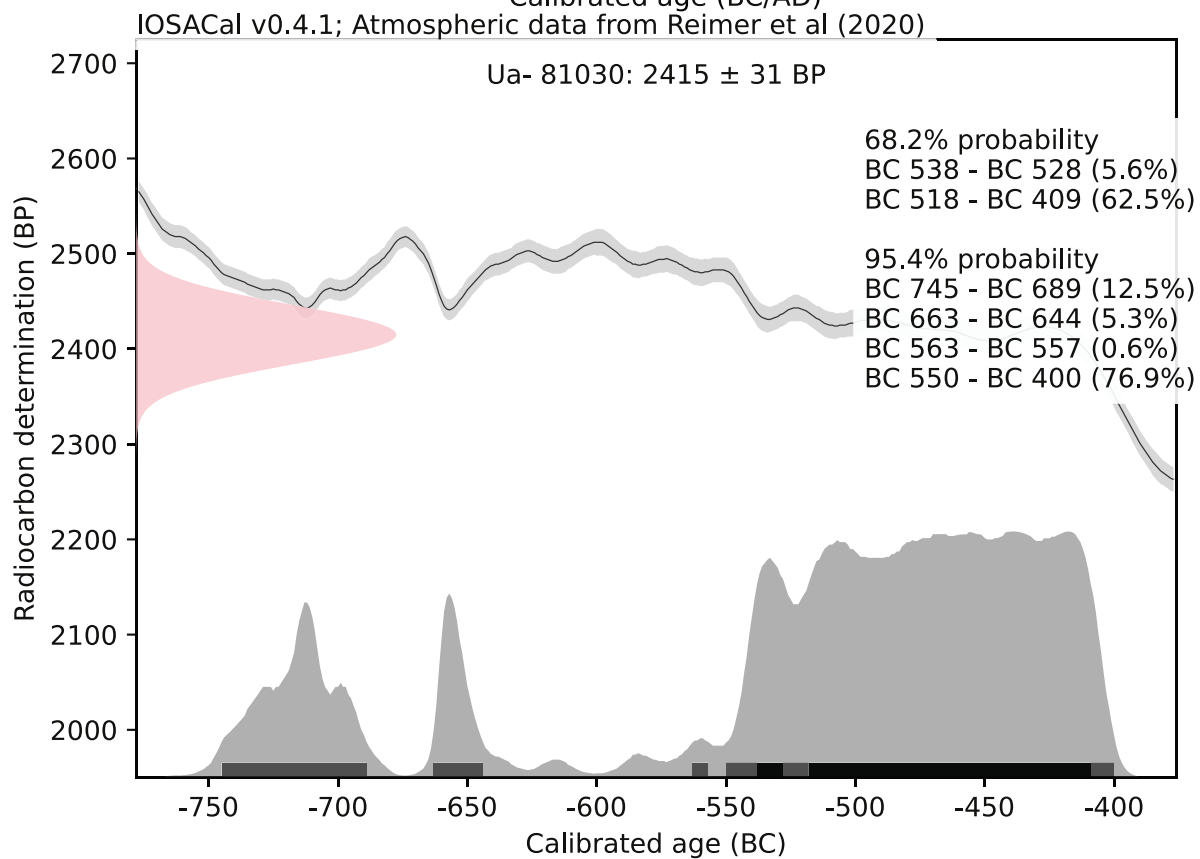
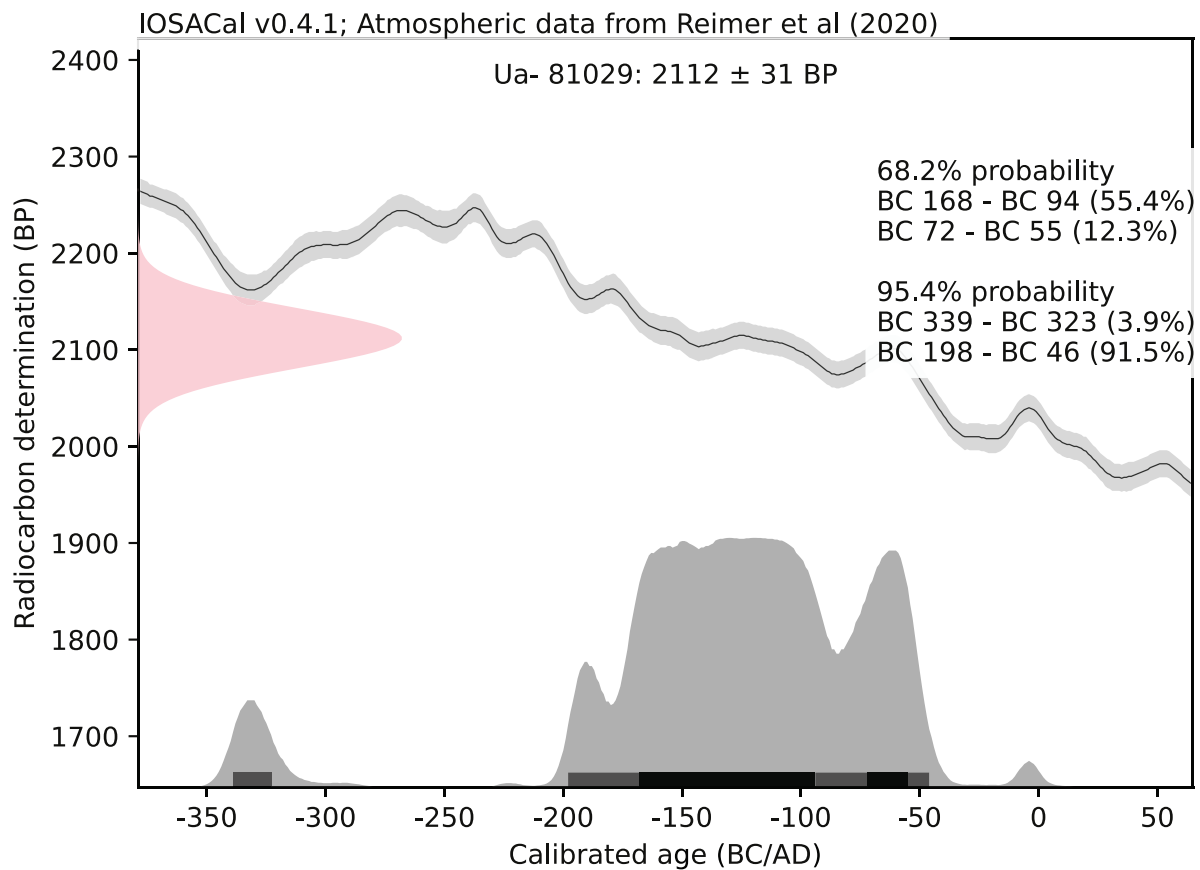
Melanie Mucke/Daniel Primetzhofer

Kalibreringskurvor

IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2020)

Bilaga 4. Makrofossilanalys

Av Maria Paring, Arkeologerna, Statens historiska museer

Bakgrund och syfte

Under sommar, år 2023, genomfördes en arkeologisk undersökning inom fornlämning L2022:7428, Varberg kommun. I samband med undersökningen togs elva makrofossilprover i åtta lämningar med avseende på makrofossil. Lämningarna bestod av boplatslämningar och en grav, med datering till äldre järnålder.

Frågeställningarna inför analysen berörde huruvida proverna kunde säga något om aktiviteter i vid boplatserna och om de kunde säga något om ceremoniella aktiviteter i samband med graven.

Metod och källkritik

Makroskopisk provtagning genomfördes av arkeologerna under utgrävningens gång. Prover som lämnades in till analys hade en volym mellan 0,25 och 1,2 liter jord per prov. Flotation av proverna skedde i enlighet med en metod beskriven av Wasylikowa (1986). Proverna våtsiktades i genom såll med maskvidd 5mm och 0,5mm. Efter flotationen samlades proverna upp och förvarades i vatten till dess de analyserades. Materialet identifierades under ett stereomikroskop med 6,3–63 gångers förstoring. Den makroskopiska analysen har främst behandlat växtmakrofossil (som inte är ved eller träkol), men även puppor, fekalier, smältor, slagg, ben och övrigt material av intresse har eftersökts. Bestämningsarbetet skedde med stöd av referenssamlingar och särskild bestämningslitteratur, (Jacomet 2006, Cappers med flera 2012)

Proverna innehöll förna i form av levande rottrådar. Det är tydligt att den provtagna jorden utgör en del av en aktiv biologisk horisont där material av mindre fraktioner kontinuerligt kan ha omlagrats fram till nutid. Bevarandegraden var annars låg och till följd av detta har endast förkolnat material medtagits i analysen. Att ha i åtanke är att inte alla fröer bevaras genom förkolning. Detta medför att endast en del av det brända förhistoriska växtmaterialet är bevarat. Främst är det fröer med hårda skal (som mållor och hallon) men även sädeskorn. I proverna påträffas även obrända fröer, som antas tillhöra en modernare fröbank, då det inte går att separera dessa fröer från eventuella äldre kontexter utelämnas de.

Analysresultat

I den bifogade tabellen har delar av det makroskopiska materialet (förutom frön) kvantifierats enligt en grov relativ skala om 1–3 punkter. En punkt motsvarar enstaka fragment (1–5 st.) av förkolnat växtmaterial. Två punkter motsvarar att fragmenten är närvarande i alla subsamplingar av provet. Tre punkter visar på en dominans av växtfragment i hela provet.

Diskussion

Sammanlagt genomfördes analys och flotation på elva prover från åtta arkeologiska lämningar med avseende på makrofossil. Av dessa innehöll fyra prover fossila fröer och i alla prover fanns fragment av träkol.

Fornlämning L2022:7428, Träslöv Sn, Varbergs kommun	Anläggning	368	399	461	508	734	832	922	991			
	Prov	1095	1096	475	1094	1093	1097	1375	1058	1060	1064	1436
	Kontext	Hård	Hård	Grop	Stolphål	Hård	Hård	Hård	Grav	Grav	Grav	Grav
	Volym (L)	1	0,7	1	0,25	1	0,45	0,9	1	1,2	0,75	1,2
Vedartade växter Övrigt	Träkol	••	•••	••	••	•••	•••	•••	•••	•••	•	
	Amorft fragment obest.				•							
	Ben											•
	Mineralsmältor			•								
1 Strandvegetation <i>Persicaria lapathifolia</i> agg.	Pilört						1					1
4 Ruderat/ogräs												
<i>Chenopodium album</i>	Svinmålla				1							
<i>Stellaria media</i> agg.	Våtarv			1								
5 Odlade växter												
Cerealiala indet.	Obestämt Sädesslag			4								1
<i>Hordeum distichon/vulgare</i> , skalklätt	Skalkorn			2								4
20 Övriga												
Problematica												3

Boplatslämningar

Grop A461

I fyllnadsmassorna från groppen A461 fanns förkolnade sädeskorn (prov 475). Två fröer kunde artbestämmas som skalkorn. I groppen fanns även ett frö från våtarv, som är ett vanligt ogräs i boplatsmiljöer. Förutom fröer fanns enstaka mineralsmältor, som indikerar att en del av materialet i groppen har utsatts för höga temperaturer.

Övrigt

I materialet från härden A832 (prov 1097) och stolphålet A508 (prov 1094) fanns enstaka ogräs som är vanliga i boplatsmiljöer.

Graven

I graven togs tre prover från A1065 (proverna 1060, 1064 och 1436) och ett från A991 (prov 1058). Ett av proverna, prov 1436, togs där en koncentration av brända ben påträffades (F4). Förutom att provet innehöll små enstaka bitar av brända ben fanns där även säd, ett ogräs och små fragment av fröer som inte kunde bestämmas till art. Säden bestod av fem sädeskorn, varav fyra kunde identifieras som skalkorn. Kornen och de övriga fröerna kan ha varit en del av ceremoniella handlingar i samband med gravläggningen eller efter denna, så kallade kommunionsoffer. De kan tolkas som gåvor till de döda eller som något man delar med dem i en rituellt kontext.

Referenser

- Cappers, R. T. T., Neef, R. & Bekker, R.-M. 2009. Digital atlas of economic plants. Groningen Archaeological Studies vol 9. Groningen.
- Jacomet, S. 2006. Identification of cereal remains from archaeological sites. 2nd edition. IPAS Basel University. Basel.
- Wasylikowa, K., 1986: Analysis of fossil fruits and seeds. I Berglund, B. E. (ed.): Handbook of Holocene Palaeoecology and Palaeohydrology. John Wiley & Sons Ltd. 571-590

Bilaga 5. Osteologisk analys

Av Caroline Arcini och Ola Magnell, Arkeologerna,
Statens historiska museer

Brända ben från A1065, Träslöv L2022:7428

I fyllningen till den förmodade graven A1065 påträffades två mindre koncentrationer av brända ben. Alla ben är vitbrända och fullständigt kalcinerade.

Det har inte varit möjligt att artbestämma några ben, men det har varit möjligt att konstatera att benen endast tycks komma från djur. Genom att under förstoring observera brottytor på rörbensfragment har det varit möjligt att se histologiska markörer i form av bland annat storlek av diameter på Haverska system och kanaler, de strukturer som bygger upp benvävnaden, samt fibrös benvävnad, som är typiska för djur snarare än människa (Cuijpers 2006; Hillier & Bell 2007). De identifierade fragmenten utgörs av rörben från både större däggdjur motsvarande nötkreatur i storlek och medelstort djur som svin eller får i storlek.

Tabell 1. Benmaterialet från A1065, Träslöv L2022:7428.

Kontext-nummer	Fynd-enhet	Antal	Vikt	Förbrännings-grad	Art	Benslag
1065	4	12	5,3	6	större däggdjur (mammalia)	rörben (diafys)
1065	3	6	4,2	6	större däggdjur (mammalia)	rörben (diafys)
1065	2	4	0,7	6	medelstort däggdjur (mammalia)	rörben (diafys)
1065	1	28	2,7	6	däggdjur (mammalia)	
Totalt		50	12,9			

Referenser

Cuijpers, A. G. F. M. 2006. Histological identification of bone fragments in archaeology. Telling humans apart from horse and cattle.

International Journal of Osteoarchaeology 16: 465-480.

Hillier, M. L. & Bell, L. S. 2007. Differentiating human from animal bone: a review of histological methods. Journal of Forensic Science

52: 249-263.

Rektangulära härdar och en grav i Träslövs socken, Varbergs kommun

Arkeologerna vid Statens historiska museer har utfört en arkeologisk undersökning av ett område som kan ha legat inom ett gårdstun, L2022:7428. Totalt registrerades 46 härdar, varav 11 hade en rektangulär form, samt 3 gropar, 1 kulturlager, 6 störhål, 6 stolphål och 1 rektangulärt formad grav, täckt med knytnävsstora stenar inbäddade i lera. Graven dateras till den första hälften av romersk järnålder. Övriga dateringar sträcker sig från yngre bronsålder och förromersk järnålder till början av romersk järnålder. Fyndmaterialet var sparsamt och bestod av spridda fragment av keramik, bränd lera samt slagen och bearbetad flinta.

Arkeologerna

Statens historiska museer